

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

De vijand schiet in Trabi's voorbij

Onzekere toekomst Arubaanse militie

**In dit
nummer o.a.:**

- Vrijwilligersmacht • Raadsliden in Seedorf houden 's avonds spreekuur • Nederpop-geschiedschrijving komt op gang • Prikkeldraad
- Wie is er bang voor het Vaticaan? • Alexander Pola • De vlucht van Comaneci • Vietnam-film: Casualties of war • Vopo • Boeken

MAANDBLAD VAN DE DIENST
HUMANISTISCH GEESTELIJKE
VERZORGING BIJ DE KRIJGS-
MACHT

UITGAANDE VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

nr. 2, februari 1990, 29e jaargang

Abonnementsprijs f 15,- per jaar,
te storten op postbankrekening
480414 t.n.v. Hoofdraadsman
HGV te Zeist.

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brand-
wijk-Wiltjer, Wim Heij (voorz.),
Carine van Hinte, Peter Samwel,
Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend
van Dam, Evert van Dijk, Gerard
van Erkelens, Karen Heij, Pieter
de Jager, Willy Lohmann, Frits
Maas, Len Munnik, René Nauta,
Leo van Opzeeland, Cor Out, Tom
Pauka, Freek Pol, Rien Robijns,
Karel Roskam, Paul Rutten, Klaas
Soesbeek, Jan Stoof, Wessel Vis-
ser, Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassau-
laan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-
14436.

Inhoud

Vrijwilligerskrijgsmacht	2
De vijand schiet in	
Trabi's voorbij	3
Nederpop-geschiedschrijving	
komt op gang	6
De vlucht van Comaneci	9
Prikkeldraad/	
Peter van Straaten	10
Raadslieden houden spreekuur	11
Casualties of war	12
G.v. (tekening René Nauta)	14
Vragen staat vrij/	
Lezers schrijven/HV-berichten	16
Passion	17
Wie is bang voor het Vaticaan?	18
René Nauta/Gedicht	19
De Arubaanse militie	20
Alexander Pola	23
Vopo/Stefan Verwey	24
Boeken	25
Willy Lohmann	28

Foto's voorpagina:

Wim Heij en

Klazien van Brandwijk-Wiltjer

Vrijwilligerskrijgsmacht

Wanneer de ontwikkelingen in Oost-Europa zich in dit tempo blijven voortzetten zal dat, zeker op termijn, betekenen dat de krijgsmacht gekonfronteerd zal worden met bezuinigingen. Dat lijkt ons vrij voorspelbaar. * Het is in ieder geval ook de mening van staatssecretaris B. J. M. van Voorst tot Voorst, getuige zijn toespraak, december '89, bij het 75-jarig bestaan van de School Reserve Officieren Artillerie in Oldenbroek.

Letterlijk zei de bewindsman bij die gelegenheid: "Nu al menen sommige wetenschappers en politici, die zich met defensie bezighouden, dat een vrijwilligerskrijgsmacht in het verschiet ligt. Ik vind dat uiterst voorbarige uitspraken, sterker nog, ik wil ze zelfs bestrijden."

Deze en andere opmerkingen over het niet direkt ter discussie willen stellen van de dienstplicht kregen van ACOM-zijde (de CNV-bond van militairen) de kwalifikatie 'onbekookt': „Als de dienstplicht niet nodig is, niet doen. Dat hebben wij altijd gezegd. Het is de laatste door de overheid gelegitimeerde dwangarbeid in onze samenleving. Onder dreiging goedkope arbeidskrachten ronselen."

Nu bezuinigingen opdoemen moeten de belangen van de vrijwillig dienenden verdedigd worden. Dat kan het beste gebeuren, zo zal de redenering bij de ACOM wel geweest zijn, door een vrijwilligerskrijgsmacht te bepleiten. Voor die gedachte probeert men medestanders te krijgen door de dienstplicht, nu ineens, voor te stellen als 'gelegitimeerde dwangarbeid'. Een wel heel doorzichtige manier van redeneren.

Want waarom heeft de meerderheid van onze samenleving eigenlijk, tot nu toe, gekozen voor een kader-militie krijgsmacht (beroepskader met dienstplichtigen)?

Die keuze is, mede tot stand gekomen op praktische gronden: bijv. de gedachte dat men de krijgsmacht niet gevuld zal krijgen met uitsluitend vrijwilligers en kontraktanten.

Maar die is zeker ook ingegeven door de opvatting dat het binnen een democratie een eis is dat de krijgsmacht zo goed mogelijk geïntegreerd is in de samenleving. Nog altijd is een krijgsmacht met dienstplichtigen de beste garantie om te voorkomen dat dit instituut een besloten groep wordt met een heel eigen mentaliteit. Een vrijwilligerskrijgsmacht roept bij velen associaties op met begrippen als een staat-in-de-staat, of nog erger, een staatsgreep. En niet geheel zonder reden.

De voortdurende instroming van dienstplichtigen in de krijgsmacht zal steeds gepaard blijven gaan met de vraag naar verdere democratisering en vermaatschappelijking. Een vraag die in een vrijwilligerskrijgsmacht nauwelijks of niet zal opkomen, laat staan openlijk gesteld worden.

Een belangenvereniging behoort op te komen voor de belangen van zijn leden. Dat lijkt ons heel vanzelfsprekend. Maar een belangenvereniging die het behoud van de werkgelegenheid van zijn leden van zo'n doorslaggevende betekenis acht dat men het laten beheren van de geweldsmiddelen, desnoods, wil overlaten aan een elite, zo'n belangenvereniging is niet alleen kortzichtig bezig, maar komt maar zo tot onbekookte uitspraken. Natuurlijk blijft de dienstplicht een rot korvee, maar zolang de samenleving meent te moeten kiezen voor een krijgsmacht zal ze zich toch tweemaal bedenken, hopen wij, alvorens ze kiest voor een vrijwilligerskrijgsmacht.

Redactie

* Noot: Kort voor het ter perse gaan van dit nummer kondigde de minister van defensie R. ter Beek bij de behandeling van de begroting 1990 reeds verder uitgewerkte bezuinigingsvoorstellen aan voor de jaren 1991 t/m 1995.

De vijand schiet in Trabi's voorbij

Dienstplichtigen over de Oost-West-problematiek

Om, in een vroeg stadium, de eerste klap beter te kunnen opvangen bracht Nederland, zo'n kleine dertig jaar geleden, een versterkte pantserinfanteriebrigade over naar de Noordduitse laagvlakte. In het verre Seedorf brengen sindsdien jaarlijks enkele duizenden Nederlandse dienstplichtigen hun dienstdag door. Welke invloed hebben de recente ontwikkelingen (het verwijderen van de Berlijnse muur en het optrekken van het IJzeren Gordijn) op deze dienstplichtigen op hemelsbreed, nog geen 100 kilometer van de Oostduitse grens?

EGO-redakteur Wim Heij sprak in Seedorf met twee dienstplichtigen van de 41-ste Gnk cie, de soldaten Jan Ploumen en Pieter Vermaas. Beiden zijn van de lichting 88-6 en hebben dus het grootste gedeelte van hun dienstdag in Seedorf doorgebracht, 'toen alles nog moest beginnen'. Jan zwaait op de dag van het interview juist af, Pieter enkele dagen later. De kijk van twee 'gewone' soldaten op de turbulente ontwikkelingen.

Gedurende een belangrijk deel van jullie verblijf in Seedorf was er van een ontspanning in Oost-Europa geen of nauwelijks sprake. Hadden jullie in die periode het gevoel in de voorste linie te zitten, de club die de eerste klap moest opvangen wanneer de Russen zouden komen?

Jan: Nee, helemaal niet. Ik vond het ook toen al alle trekken hebben van een spelletje. Het was steeds Groenland tegen Blauwland, waarbij we steeds zelf voor zowel Groen- als Blauwland speelden. Nee, ik had zelfs niet het idee dat ik dicht bij Oost-Duitsland zat. Alleen werd het tijdens oefeningen altijd wel zo voorgesteld dat het gevaar uit het oosten zou komen. Nu moet ik erbij zeggen dat ik voor opkomst al grote vraagtekens plaatste bij 'het gevaar' en dat is tijdens mijn verblijf hier echt niet anders geworden. Ik heb dat dus nooit als zodanig ervaren.

Pieter: Ja, het is wat Jan al zei, dat je tijdens oefeningen altijd kreeg te horen dat wij degenen zijn die de eerste klap op moesten vangen. Maar dat is het eni-

ge. Wanneer ze je dat niet verteld hadden, had je het nergens anders aan kunnen merken.

Dus bij jezelf was dat gevoel er niet?

Pieter: Nee. Oorlog staat sowieso erg ver van mij af. Wanneer ze zouden zeggen dat de oorlog is uitgebroken, dan zou ik werkelijk niet weten hoe ik zou moeten reageren. Of ik ver weg zou kruipen om niet opgeroepen te kunnen worden of dat ik gewoon zou gaan? Ik weet het niet. Oorlog heeft totaal geen plaats in mijn denken.

De legerleiding wist natuurlijk ook wel dat dat, niet alleen bij jou, maar bij de meesten zo lag. Vandaar dat er, in dat kader, excursies georganiseerd werden naar de Oostduitse grens om je dat bewust te laten zijn. Deze excursies heeft men stop gezet, kennelijk past deze 'injectie' niet meer bij de huidige ontwikkelingen.

Jan: Dat klopt. Wij zouden enkele weken geleden naar de Oostduitse grens zijn gegaan, maar dat ging om die reden

Foto R.A.E. van de Boor

niet door. Eerlijk gezegd vond ik dat wel jammer, want mijn broer die in Berlijn is geweest, vond dat best wel een indrukwekkend gebeuren. Ik had het toch wel eens willen zien, al vond ik die muur en dat ijzeren gordijn relikwieën. Het stond er allemaal al zo lang... Je werd ermee gekonfronteerd wanneer er weer eens iemand werd doodgeschoten die trachtte er overheen te komen, maar voor de rest zei het mij weinig. Het heeft voor mij altijd iets onnatuurlijks gehad, iets van kunstmatig in het leven gehouden spanningen.

Wanneer ik jullie zo hoor dan was ieder gevoel van 'dicht bij de vijand' volledig afwezig?

Jan: Ik zou het op een Nederlandse kazerne niet anders ervaren hebben. Geen moment heb ik op deze kazerne ook maar iets gemerkt of gevoeld van een dreiging. Dat ze tijdens een oefening zeggen 'je moet die kant op uitverdedigen en die rivier is het einde' doet mij niets. Zo'n spelletje wordt er in Nederland ook gespeeld. Het idee van oorlog leeft echt bij niemand. Iedereen vond voor opkomst al dat het onzin was om op te komen, want oorlog komt er toch nooit weer. En als het toch onverhoopt zou gebeuren dan is het een kwestie van één druk op de knop en de oorlog is voorbij.

Pieter: Het is allemaal een spelletje en voor de rest stelt het echt niet veel voor. ▶

Jan Ploumen (l) en Pieter Vermaas

Foto Wim Heij

De bouw van de Berlijnse muur, ruim 28 jaar geleden, was de direkte aanleiding voor de legering van deze brigade in Seedorf. In heel korte tijd zijn er meer gaten in de Berlijnse muur en de Oostduitse grens gekomen dan een Emmen-thaler kaas kan bevatten. De Oostduitsers bevolken de wegen en de steden in de BRD. Hoe hebben jullie die ontwikkelingen beleefd?

Jan: Ik vond het geweldig dat het gebeurde, laat ik dat voorop stellen. Wel stond ik er van te kijken dat het zo ineens plaatsvond. De ontspanning was al wat langer gaande, maar de muur, ook al vond iedereen het onzin, die was er nog steeds en opeens gaat die open. Een hele ervaring, het meest voor de direkt betrokkenen, maar ook voor jezelf. Ineens zie je overal Trabantjes rondrijden en kom je overal Oostduitsers tegen. Nogmaals, een geweldige ervaring. Maar wanneer je er wat langer bij stilstaat, dan denk je waarvoor had dit niet jaren eerder gekund. Of op een andere wijze, meer geleidelijk want het gaat wel gepaard met veel problemen.

Denk alleen maar in emotionele zin. Het blijft toch een dwaze zaak dat een week eerder, bij wijze van spreken, nog iemand bij de muur werd neergeschoten, en dan ineens zijn alle belemmeringen opgeheven. Dat sterkt, mij althans, in de mening, dat het steeds te beschouwen is geweest als een politiek drukmiddel om iedereen er onder te houden maar niet als een uiting van agressie.

Pieter: Ik stond op wacht en opeens komt een vaandrig aanrennen met de mededeling 'de muur is open'. Dan sta je wel even vreemd te kijken en denk je wat krijgen we nu. De andere dag las ik het allemaal in de krant. Voor de rest merkte je er hier niet zo veel van. Pas toen ik weer in Nederland was werd je er via TV-beelden uitgebreid met je neus op gedrukt.

Jan: Ik was toevallig in Nederland met verlof en heb dus alles kunnen volgen. Maar als je op dat moment hier zat ging dat aan je voorbij. Natuurlijk had je hier ook kranten, maar dat was niets vergeleken bij de berichtgeving via de TV-beelden.

Maar jullie kunnen toch wel de Duitse TV ontvangen?

Pieter: Die staat bij ons bijna nooit aan.

De muur en de grens zijn nu enkele weken open. Maar jullie lopen hier nog steeds rond alsof er niets gebeurd is.

Pieter: Het is wel mooi dat die grens nu open is, maar je weet nog niet waar je aan toe bent. Gaat het, om maar iets te noemen, nu echt één worden?

Jan: Je voelt je nu toch wel wat raar in je groene pakkie... Je loopt hier in Duitsland als militair rond, terwijl de muur opgehouden heeft te bestaan en de dreiging, voor zover die er was, helemaal weg is. De vijand schiet nu in Trabi's voorbij. En dan desondanks nog in een groen pak hier rond te lopen en op wacht te staan met scherpe munitie... dat is een wazig idee. Ik denk dat ik

Foto Wim Heij

Sticker achterop een Trabant

hartelijk zou lachen wanneer we op oefening zouden gaan richting Elbe... om het land te verdedigen.

Het handhaven van de 41-ste brigade in Seedorf is voor jullie nog maar de vraag?

Jan: Dat vond ik een jaar geleden ook al niet nodig, dus nu helemaal niet meer. Kijk in het begin met die muur en die oplopende spanningen, ja toen was die plaatsing van deze brigade best wel een gebaar in de geest van: 'wij hebben onze vrijheid en die willen we behouden'. Maar ik denk dat de dienstplichtige militairen die hier de laatste jaren gelegerd waren dat idee al lang niet meer hadden. Wanneer je de Tweede

Uitzicht over de Berlijnse muur bij Checkpoint Charley

Foto R.A.E. van de Boor

Wereldoorlog niet hebt meegemaakt en die spanningen rond de bouw van die muur niet uit de eerste hand hebt meegemaakt dan denk je 'wat moet ik hier'. Een jongen van 18 of 19 jaar heeft nooit iets meegemaakt van spanning of dreiging, dus heeft hij beslist niet het idee dat hij hier zinvol bezig is of dat het echt helpt wanneer er onverhoopt toch iets zou gebeuren.

Pieter: Toch kan ik mij best voorstellen dat ze hier vooralsnog nog even blijven zitten, want je weet nog steeds niet hoe het zal uitpakken.

Is er door deze ontwikkelingen nu sprake van een waarneembare teruglopen van de motivatie onder de dienstplichtigen?

Jan: Ik denk dat het nog precies hetzelfde is. Voor de militair is er in feite niets veranderd, alleen een eind naar het oosten is er iets gebeurd. Het beeld is slechts veranderd en daardoor zie je in de zin van je aanwezigheid nog minder zitten. Maar, zoals ik net al zei, dat was daarvoor ook al zo. Je deed gewoon je werk, maar er was niemand die dacht dat er oorlog zou komen.

Pieter: Je zit gewoon veertien maanden in dienst, je doet je werk, maar je loopt niet rond met de gedachte dat je daadwerkelijk aan de bak moet. Je verschijnt nu met nagenoeg dezelfde instelling op je werk als daarvoor.

Jan: Ik denk wel dat de komende tijd de vraag 'moeten we hier nog wel blijven' sterker zal worden. Dat soort geluiden heb ik al van verschillende kanten opgevangen en niet alleen van dienstplichtigen. Dat zou weleens het grote verschil met de periode daarvoor

Geparkeerde Oostduitse auto's kom je overal in de BRD tegen

Foto Wim Heij

kunnen gaan worden. Die discussie over de noodzaak van het ver van huis zitten zal zeker gaan komen.

Pieter: Die geluiden heb ik ook al gehoord, zowel van kollega-soldaten als van beroeps. Bovendien ben ik die vraag al diverse keren in artikelen tegengekomen. En eigenlijk is dat ook heel logisch.

Jan: Ook hogere militairen werpen die vraag steeds vaker op. Ook zij vragen zich af of er over enkele jaren nog wel Nederlandse troepen in Seedorf zullen zitten. Wanneer de situatie zich zo zal

blijven ontwikkelen dan zal volgens mij op termijn deze brigade naar Nederland terugkeren.

Bedankt voor het gesprek. Wim Heij

In het volgende nummer van EGO een vraaggesprek met Jan Ploumen en Pieter Vermaas over het vervullen van hun dienstdienst in het algemeen, in Seedorf.

Heimwee

Zeven maanden zat hij nu in dienst.

In de eerste weken had hij het behoorlijk moeilijk gehad. Later was het wat beter met hem gegaan. De jongens van de compagnie waren wel geschikt. En hij had zelfs twee vrienden opgedaan. Ach, het viel allemaal wel mee.

De sergeant was geen slechte vent en ook de luitenant was wel te pruimen. De laatste dagen ging het allemaal niet meer zo goed.

Het was net of hij heimwee had. 's Morgens bij het opstaan begon het al. Z'n eerste neiging was om zich om te draaien, z'n hoofd onder het kussen te stoppen en van de wereld te verdwijnen.

Maar nee, z'n maten troonden hem dan mee naar de eetzaal en daarna op appèl.

Daar begon het pas echt.

Sinds die nieuwe kep er was werd hij om de dag naar voren gehaald. De ene

keer omdat z'n haren niet gekamd waren, de volgende keer omdat er een slip uit z'n broek hing. De keer daarna, zo maar. De laatste keer moest hij zich aan de troep tonen.

"Je kan het wel, laat dat de mannen eens zien."

Zeker vijf minuten had hij heen en weer moeten lopen. Toen was er een jongen achter in de rij gaan roepen: "We zijn hier toch niet bij de nazi's?"

Hij moest toen weer in het gelid staan en de kep had een rood hoofd gekregen. De jongen die iets had geroepen was niet te vinden natuurlijk.

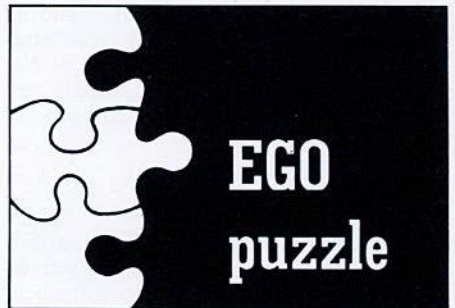
En nu, nu kwam die kapitein hem op de gekste plekken opzoeken en vertellen dat er een moment zou zijn dat hij echt gepakt zou worden.

In de dagkamer had hij hem bijna met een stoel de hersens ingeslagen, gelukkig was de sergeant binnen gekomen en had hem tegengehouden.

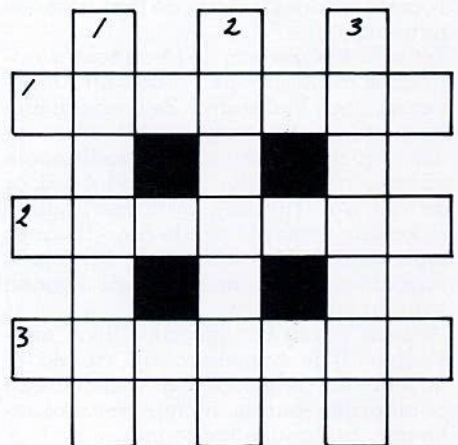
Nee, het ging niet echt naar z'n zin.

Hij wilde de dienst wel uit. Hij had toch immers heimwee!

WIKLA

De oplossing van de vier beroepen op de visitekaartjes in het januari-nummer luidde: wijnkoper, kamermeisje, meubelmaker en dameskapper. Hieronder een puzzel waar horizontaal en verticaal drie maal een zelfde woord van zeven letters dient te worden ingevuld. De omschrijvingen luiden: 1-praatjes; 2-lage zee; 3-landbewerking.

Nederpop

Geschiedschrijving komt op gang

In tegenstelling tot landen als de Verenigde Staten en Engeland is de geschiedschrijving over de popmuziek in Nederland eigenlijk pas vrij recent van de grond gekomen. Er is in Nederland natuurlijk wel al het een en ander over popmuziek op papier gezet. We kennen verschillende tijdschriften die aandacht aan popmuziek besteden. Een blad als Oor richt zich vooral op wat wel de 'serieuze popmuziek' wordt genoemd. Bladen als Popfoto en Muziek Express schrijven vooral over de popsterren uit de hitparade.

Verder kon Nederland afgelopen jaar getuige zijn van het verschijnen van de zevende editie van Oor's Popencyclopedia. In dit naslagwerk komt een groot aantal stromingen in de popmuziek, waaronder de Nederlandse pop, aan de orde. Er zijn waarschijnlijk weinig van deze werken ter wereld waarin zoveel verschillende popartiesten en -stromingen uit zoveel verschillende windstreken aan bod komen.

De uitgebreide aandacht voor ontwikkelingen in het buitenland leek tot voor kort samen te gaan met een gebrek aan belangstelling voor de Nederlandse popmuziek en haar geschiedenis. Het is daarom verheugend dat er in het afgelopen jaar een tweetal interessante boeken zijn verschenen die twee stromingen uit de beginperiode van de Nederpop belichten: 'Rockin' Ramona' van Lutgard Mutsaers en 'De B-kant van de Beat' van Dick Sloodweg.

Rockin' Ramona

Lut Mutsaer behandelt in 'Rockin' Ramona' de feitelijke beginperiode van de Nederlandse popmuziek: de Indorock. De ondertitel van haar boek luidt dan ook 'een gekleurde kijk op de bakermat van de Nederpop'.

In de jaren vijftig vervuilen grote groepen Indische Nederlanders hun oorspronkelijk thuis, voormalig Nederlands Indië, voor het koude kikkerlandje aan zee. Nadat in 1949 de onafhankelijke republiek Indonesië wordt uitgeroepen moeten de inwoners van de voormalige Nederlandse kolonie kiezen voor de Indonesische of de Nederlandse nationaliteit.

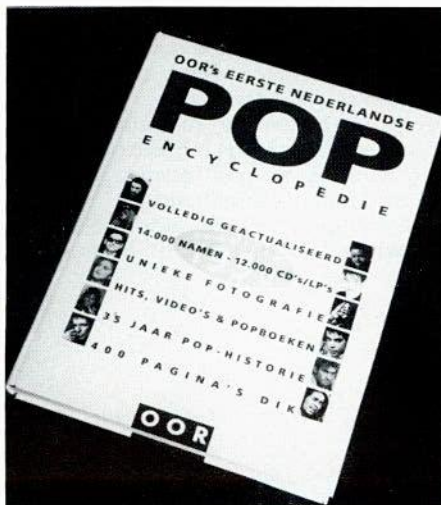
Tot in het begin van de jaren zestig vertrekken grote groepen Indo's en Ambonezen, naar Nederland. Ze brengen hun muziek mee. De jonge muzikanten onder hen zijn behalve door traditionele vormen als krontjong, beïnvloed door de rock 'n' roll muziek. Daarmee hadden ze kennis gemaakt via de Amerikaanse legerzenders die vanuit de Filipijnen uitzonden en die in Indonesië konden worden ontvangen.

De rock 'n' roll kon gemakkelijker aansluiten bij de muziekpraktijk van de Indo's omdat de gitaar van oudsher een belangrijke plaats in hun muziek inneemt. Hollandse jongeren die rock 'n'

roll wilden gaan spelen moesten eerst hun accordeon of hun blokfluit zien kwijt te raken. In Nederland aangekomen gaan veel jonge Indo's en Ambonezen zich formeren in groepjes en gaan rock 'n' roll muziek spelen. Aan het Amerikaanse rock 'n' roll geluid voegen ze door hun specifieke gitaarspel een eigen 'indosound' toe. De indorock is geboren.

Mutsaers' boek geeft een boeiende beschrijving van de ontwikkeling van deze eerste echte Nederlandse popstroming. Ze verhaalt van de oprichting van de indobandjes, hun eerste optredens waarbij ze oude radio's als versterkers gebruiken, het kopen van instrumenten op afbetaling enzovoort.

Ze reconstrueert de geschiedenis van de indorock aan de hand van interviews met een groot aantal betrokkenen uit die periode. Met name interessant is haar beschrijving van de wrijvingen tussen de Indo's en de Nederlandse jongens. Die ontstaan niet in de laatste

Auteur Lutgard Mutsaers

plaats omdat de mooie Indische rockers aanmerkelijk meer 'cool' uitstralen dan de Hollandse jongens. Indo's worden regelmatig voor 'blauwe' uitscholden, waarop ze besluiten die aanduiding als geuzennaam te adopteren.

Zo heet de indorockact die het grootste platensucces behaalt de 'Blue Diamonds'. Het duo de 'Blue Diamonds' bestaat uit de broers Ruud en Riem Wolff. Zij scoren een wereldhit met 'Ramona'. De muziek van de 'Blue Diamonds' is in eerste instantie vooral geënt op de sound van de Everly Brothers, van wie ze een groot aantal songs coveren. De 'Blue Diamonds' zijn geen echte ruige rockers. Dat zijn vooral de 'Tielman Brothers'.

De 'Tielman Brothers' dienen als voorbeeld van vrijwel iedere indorock band. De roerganger van de band, Andy Tielman, wordt in Lut's boek neergezet als de ongekroonde koning van de indorock. Tielman maakt echter een verbitterde indruk. Zijn capaciteiten zijn in Nederland nooit echt erkend. Mies Bouwman, toen al de belichaming van de Hollandse truttigheid, presteert het om de Tielman Brothers in een van haar televisie-uitzendingen een stelletje apen te noemen. De Tielmans wijken al snel uit naar Duitsland, omdat ze daar meer erkenning vinden, en zijn daar tot het midden van de jaren zestig enorm succesvol.

'Rockin' Ramona' is een boeiend, compleet, prachtig en rijk geïllustreerd boek over een tot nu toe miskende stroming in de Nederlandse popmuziek. Musicologe Lut Mutsaers heeft haar definitief aan de vergetelheid onttrokken.

De B-kant van de Beat

Het boek van Dick Sloodweg over de Haagse beatmuziek sluit in de tijd vrijwel naadloos aan op het onderwerp van het boek van Lut Mutsaers.

De indorockcultuur was voor een niet onbelangrijk deel in Den Haag te vinden. Wanneer de indorockcultuur in het midden van de jaren zestig definitief op haar retour is, ontwikkelt zich een stroming die de geschiedenis is ingegaan onder de naam Haagse Beat of Neder-

beat. Waar de indorock voortborduurt op de Amerikaanse rock 'n' roll, is de Haagse beat een variant op de Engelse beatmuziek van groepen als The Beatles.

Echter veel van de Haagse beatbands blijken ook van de indorockers geleerd te hebben. Zo zegt Johnny Lion in Slootweg's boek: "The Tielman Brothers, daar keken we ontzettend tegen op. Die hadden al in de Duitse nachtclubs gespeeld. Maar die waren ook beduidend ouder dan wij hoor. ... Oety & the Real

Rockers, the Crazy Rockers en the Tielman Brothers. Die hadden al heel lang met elkaar gespeeld. Wij als Hollanders liepen daar een beetje achteraan. Jaloezie ook hè... alle meisjes..." (pagina 37).

Enkele belangrijke bands uit de beatperiode die in Slootweg's boek behandelt worden zijn the Golden Earrings (die later de s in de naam zouden laten vallen), Shocking Blue, Sandy Coast, the Motions en Q65.

De Volkskrant journalist Dick Slootweg stelt de Haagse beatcultuur aan de hand van uitgebreide interviews met een dertiental personen die de ontwikkeling van beatmuziek in Nederland en meer specifiek in Den Haag hebben meegemaakt, aan de orde. Onder hen bevinden zich naast muzikanten, mensen die in meer organisatorisch opzicht betrokken zijn bij de beatmuziek. Slootweg's boek is geen feitelijke reconstructie van de opkomst en ondergang van de Haagse beat, vergelijkbaar met Mutseers' boek over indorock. Hij rangschikt een groot aantal originele interviewfragmenten naar onderwerp en laat die letterlijk in het boek terugkeren. Zelf schrijft hij zo nu en dan korte verbindende stukjes tussen de fragmenten.

Muzikanten die aan het woord komen zijn onze andere Robbie van Leeuwen (onder andere ex-Motions en ex-Shocking Blue, schrijver van het nummer 'Venus' waar Shocking Blue de nummer één positie in Amerika mee haalde), Hans Vermeulen (o.m. ex-Sandy Coast, zanger, componist, producer), Rinus Gerritsen (bassist Golden Earring) en Peter Vink (ex-bassist Q65 en vele andere bands).

De Haagse muziekhandel Servaas die in 'Rockin' Ramona' aan bod komt en ten tijde van de Indorock volgens Hans Amo van the Firedevils nog geen kaas heeft gegeten van versterkers (pagina 73), komt in 'B-kant van de Beat' aan het

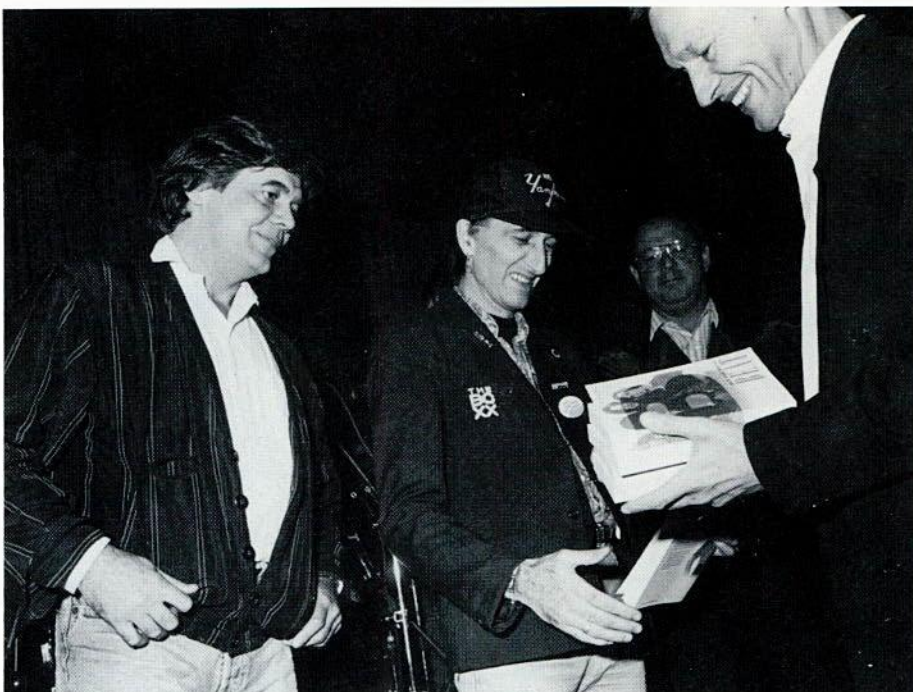

Blue Diamonds in Indonesië 1965

woord als de belangrijkste leverancier van instrumenten en apparatuur voor de beatbands... nog steeds op afbetaaling.

'De B-kant van de Beat' geeft inzicht in de Haagse beatcultuur door de ogen van de direct betrokkenen, die aan het einde van de jaren tachtig hun visie geven op de Haagse 'sixties'. Dat lang niet alles rozengeur en maneschijn was komt overduidelijk naar voren en wordt door de titel, 'de B-kant van de Beat' al gesuggereerd. De houding van de meeste geïnterviewden ten opzichte van de beatscene is positief en negatief tegelijk. Er was niet veel in orde, maar niemand had het willen missen.

Peter Vink is veruit de boeiendste figuur in het boek. Hij is de voormalige bassist van Q65 en speelt momenteel in de groep 'The Box'. Hij is het meest muzikant en podiumdier van alle geïnterviewden. Peter Vink terugkijkend op zijn B-kant van de Beat:

Auteur Dick Sloopweg reikt eerste exemplaar van de B-kant van de Beat uit aan Peter Vink (de bassist van Q65); Johnny Lion en manager Cees van Leeuwen kijken toe

"Al die dingen waar we het net over hadden, die vergeet je op het moment dat je zo'n zaal ziet met al die blije gezichten. Dat kan een lul in Hilversum nooit kapot maken. Het is niet zo dat ik als een soort Kniertje door het leven ga. Ik lach me kapot. Maar ik moet natuurlijk wel de realiteit onder ogen zien. Ik heb veel meer flops dan successen. Dat is nou eenmaal zo. Dat hoort bij het vak.

Daardoor stappen er een heleboel uit." (pagina 178.) Paul Rutten

Lutgard Mutsaers, *Rockin' Ramona*. SDU Uitgeverij, Den Haag 1989. 152 pagina's, f 34,90. Dick Sloopweg, *De B-kant van de Beat*. SDU Uitgeverij, Den Haag 1989. 188 pagina's f 39,90.

Frans Steensma (red.), *Oor's Popencyclopedie*, 7e editie. Bonaventura, Amsterdam 1989. 400 pagina's, f 47,50.

Raadslieden - waar en wie

Bureau

Harderwijk
't Harde
Oirschot
't Harde
Nunspeet
Rotterdam
Arnhem
Utrecht
Steenwijk
Seedorf (BRD)
Den Helder
Seedorf (BRD)
Den Helder
Steenwijk
Gilze Rijen
Den Helder
Oirschot
Stolzenau (BRD)
Hohne (BRD)
Schaarsbergen
Amersfoort
Blomberg (BRD)
Assen
Nijmegen
Amsterdam
Vught
Breda

Naam

R. O. (Ronald) Battes
L. J. H. (Lex) Beekers
I. L. (Irma) Beijer
J. (Jacques) v. d. Blink
J. (Jan) den Boer
K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer
E. Y. (Ellen) Bremer
M. (Metske) Dekkinga
A. B. (Adri) van Deurzen
J. (Jan) Duijnhouwer
J. J. H. (Hans) Floris
R. P. (Rob) Geene
J. J. (Jaap) Geuze
W. H. (Wim) Heij
C. H. (Kees) v. d. Hilst
C. C. (Tineke) Hundling
S. P. J. (Stef) Kessels
F. G. (Frits) v. d. Kolk
B. J. T. (Ben) v. d. Linden
J. J. (Joan) Merens
B. M. (Beernoud) Moojen
J. G. J. (Jan) Nauts
W. (Wim) Reinders
P. W. M. (Peter) Samwel
H. (Hans) Schonk
G. (Gerard) Snels
J. W. F. (Jan) Sulman

Telefoon kantoor

03410-23911, tst. 2532
05255-2727, tst. 2087
040-352913
05255-2727, tst. 2087
05771-341, tst. 2492, b.g.g. 2498
010-4539911, tst. 341 of 381
085-457311, tst. 2123 b.g.g. 2151
030-366444/45
05210-15422, tst. 2643
09-4942817510, tst. 2285
02230-56820 of 52089
09-4942817510, tst. 2285
02230-52089 of 52405
05210-15422, tst. 2643
01612-93000
02230-52089 of 52405
040-352913
09-495761704290
09-4950518021, tst. 480
085-532774
033-638622, tst. 4221
09-4952357600, tst. 259
05920-58499
080-276154
020-5865506 of 02230-52089
073-128777, tst. 2164
076-273341

Telefoon huis

03417-56628
038-212656
013-556060
055-415846
030-945306
03480-14787
08308-21867
033-803142
05220-62273
09-494284647
02208-13336
09-4942812470
075-703705
05210-13657
013-676578
02991-3525
04760-74188
09-495761687
085-458917
035-234907
09-4952356621
05921-41499
080-601855
075-178421
080-229069
076-872688

Hoofdraadsman

Stafradsman
Coornherthuis
(vormingswerkster)
(raadsman/direkteur)
(raadsman)
(vormingswerkster)

K. S. (Kees) Roza
F. (Frank) Spoelstra
C. (Carine) van Hinte
A. H. T. (Ad) Hornis
J. (Joop) Flokstra
M. (Marijke) v. d. Stigchel

03404-14436
03404-14436
03404-14060
03404-14060
03404-14060
03404-14060

020-323785
05709-2575
-
030-937808
079-513802
-

De vlucht van Comaneci

Luttele weken nadat Nadia Comaneci Roemenië was ontvlucht, voltrok zich daar de dramatische revolutie die een eind maakte aan het schrikbewind van Ceausescu. Comaneci was jarenlang de vlaggedraagster van de Roemeense sport. Ze had een verhouding met de zoon van Ceausescu (Nicu), werd gebruikt als rolmodel voor de Roemeense jeugd, maar uiteindelijk verstoten toen ze brak met Nicu.

Gezien haar enorme status in Roemenië zelf lag het voor de hand, dat de voormalige turnster zo kort mogelijk na de revolutie zou terugkeren. Bovendien waren de eerste ervaringen in haar nieuwe vaderland Amerika ontluisterend.

Comaneci was gevlucht met een Amerikaanse Roemeen, Constantin Panit, dakbedekker in Californië, die haar twee jaar eerder in Roemenië had ontmoet. Al spoedig na Comaneci's nachtelijke vlucht over de Hongaarse grens, door de modder en langs prikkeldraad, werd gesuggereerd dat de twee een verhouding hadden en volgens Amerikaanse normen kon dat niet. Want Panit bleek in Californië een vrouw en vier kinderen te hebben.

Comaneci moest verwrongen persconferenties geven om uit te leggen dat van een verhouding of toekomstig huwelijk geen sprake was. Maar ze lag uit de gratie en dreigde een aantal reeds toegezegde reclamecontracten te verspeelen. Ze werd zo hard bejegend dat ze weg wilde; ze zei zich diep ongelukkig te voelen. Maar ook dat was onvoldoende reden om naar haar geboorteland terug te keren.

Angst zit diep voor...

Het toont aan hoe diep de angst voor staatsrepressie in mensen kan postvatten. Vrijwel geen bekende balling heeft nog aangekondigd naar een van de bevrijde Oosteuropese landen terug te keren. Wat de topsport betreft is zelfs het tegendeel het geval. Zo vluchtte de voormalig Oostduits Olympisch zwembkampioen Roland Matthes nádat de Muur was geopend. De wraak van de bevolking op het ancien regime bleek zich juist ook op topsporters te richten, als symbolen van een systeem van privilegering.

Twee jaar geleden vluchtte Nicolae Voicu, een atletiektrainer, uit Roemenië naar Nederland. Hoewel hij een gezin achterliet en het hier in materiële zin moeilijk heeft, denkt ook hij er allesbehalve over om terug te keren. "Daarvoor is de situatie nog te onstabiel." Het is de vraag of mensen met ervaringen zoals

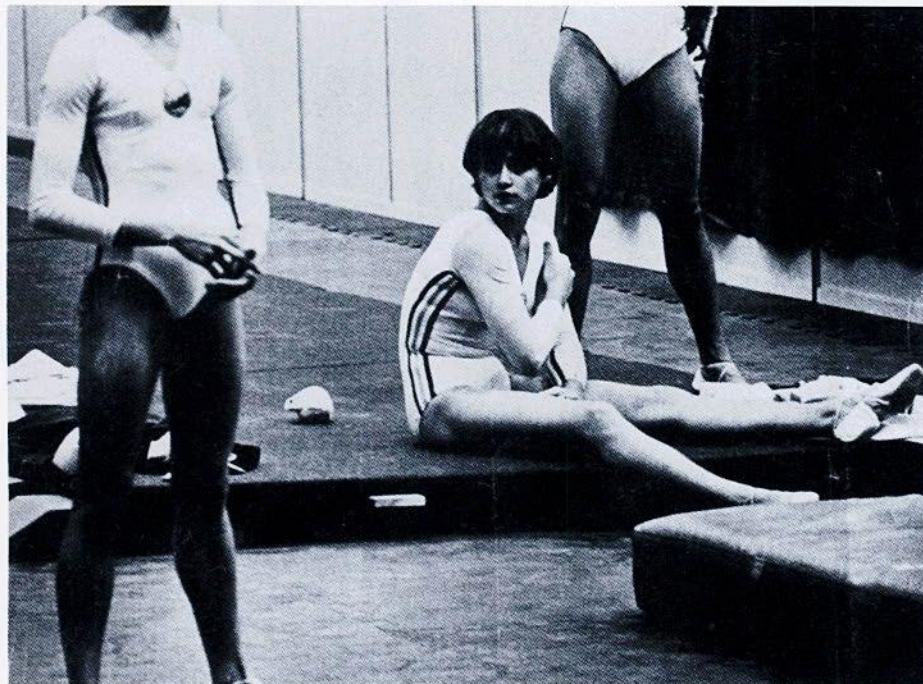
hij de situatie ooit als stabiel kunnen karakteriseren. Daarvoor zijn ze vermoedelijk te gedeformeerd.

Juist in de bevrijde Oosteuropese landen zelf is dat een reëel gevaar. Veertig jaar leven in angst, zwijgen en wantrouwen tast de identiteit van mensen aan. Of zoals Matthes zei: "Een Oostduitser die de deur achter zich dichtsloeg, werd plotseling een ander en ging zo hard meeschreeuwen met de leuzen van het regime, dat hij er zelf in ging geloven. Uiteindelijk konden veel mensen geen onderscheid meer maken tussen waarheid en leugen. Ze raakten hun persoonlijkheid kwijt."

... krankzinnige regimes

Waarom is het interessant om de situatie van Oosteuropese topsporters in ogenschouw te nemen? Zijn er geen belangrijker dingen gaande? Zeker, maar in het Westen wordt vaak vergeten, welk een essentiële rol topsporters vervulden in de propaganda van de verschillende regimes. Comaneci moest zich, zoals onlangs bekend werd, dagenlang schuilhouden na haar vlucht, omdat Ceausescu de (buitenlandse dienst van de) Securitate opdracht gaf haar te ontvoeren en terug te brengen. De topsport was voor Oost-Europa één van de weinige, neutrale sectoren met bovendien een uitstraling van gezondheid en kracht, die in het Westen indruk maakten. Daarom werd die topsport vaak op een ridicule manier bevorderd. De DDR en de Sovjet-Unie gaven (en geven) veelalige sporttijdschriften uit, die louter gericht waren (zijn) op Westerse landen. Toen Comaneci nog in de genade was bij de familie Ceausescu werd ze voortdurend vooruitgeschoven om het land te representeren. Ook in politieke en economische delegaties. In Roemenië nam het gebruik van de topsport inderdaad zijn meest extreme vormen aan, geheel conform de krankzinnigheid van het regime zelf. Het meest karakteristieke verhaal is wat dat betreft een duel tussen Steaua en Dynamo Boekarest dat in 1-0 eindigde. De volgende dag meldden de kranten echter als uitslag: 1-1. Dat had Ceausescu bevolen.

Hans van Wissen

Comaneci als turnster

"Ja, jij hebt makkelijk praten", beet hij mij plotseling toe. Zo vijandig, dat ik hem even niet durfde aan te kijken van schrik. Ik moet op mijn tellen passen, dacht ik, anders gebeurt er een ongeluk. Die gedachte kwam blijkbaar bij hem over, want hij zakte langzaam languit achterover in zijn stoel en zuchtte diep. "Jij hebt tenminste een doel in je leven. Mensen komen naar je toe, je helpt ze en je dag is weer goed. Maar bij mij is dat niet zo, ook nooit zo geweest. En als jij begrijpt waar ik het over heb kun je me ook vertellen wat ik moet doen." Kortom, of ik even wilde vertellen wat het doel van al zijn ellende was, het nut of de zin van zijn bestaan en hoe hij weer uit de puinhoop van zijn leven te voorschijn kon komen.

Alsof mij ooit was uitgelegd waartoe het allemaal diende en wat de zin van het leven was. Wat was de zin van mijn eigen leven eigenlijk? Toch was zijn ge-

mis huiveringwekkend. Maar ik kon hem geen antwoord geven, er is ook geen antwoord op die vraag. Hij zelf is de enige die dat voor zichzelf moet proberen te ontdekken. Ik weet niet wat zijn reis-route in het leven is en hij zelf wist het ook niet. Hij kon de route niet vinden. Hij had het juiste gereedschap niet, kende de juiste mensen niet. Hij is alleen, voelt zich alleen en verdwaald. Maar ik ben geen ANWB-er. Dat zeg ik hem allemaal niet. Wel dat ik het goed en moedig vind dat hij gekomen is en ik het fijn vind dat hij er is.

Dan begint hij heel zachtjes te praten, met waterige ogen en een mondhoek die een beetje trilt. Over gebeurtenissen die nog niet eerder verteld konden worden. Altijd te bang dat er ook maar iemand iets verkeers van zou zeggen, laat staan hem begrijpen. Elke aanraking van een ander deed hem in paniek raken, zonder dat hij dat de ander liet

zien. En als bewijs liet hij mij zijn blote rug zien met littekens van flinke pakken slaag, zo lang geleden. Nu konden de andere jongens dagelijks zijn blote rug zien en vroegen dan of het lekker slapen was op prikkeldraad! Die jongens waren niet zijn vijanden, noch zijn vrienden, ook geen meedogenloze monsters. Nee, gewoon jongens waar hij noodgedwongen mee optrok. Die wel konden beseffen, maar niet beseften, de gevolgen van het gesproken woord.

Dan wordt hij rustig en krijgt zijn witte gezicht weer wat kleur. Hij is nog stil van zijn eigen afschuwelijke verhaal. Nu kan ik begrijpen wat voor verterend vuur er bij hem binnen brandt. Maar voordat ik hem dat heb kunnen zeggen wordt de stilte verscheurd door het absurde gekrijs van een of andere peloton-aanvoerder, dat het nog beklemmender maakt.

Freek Pol

"HÉ, FRED... KUN JE MIJ JE CONDOOM LENEN?"

De tekeningen van Peter van Straaten, bijeengebracht in de bundel 'Altijd wat', hebben vooral het kleine leed met elkaar gemeen. Leed dat mensen elkaar aandoen of tegen elkaar vertellen. Leed dat geleden wordt in de slaapkamer, in de kroeg, op het werk, tijdens een feestje, ja zelfs in een urinoir of op het kerkhof. Het zijn stuk voor stuk goed uitgewerkte tekeningen waarbij het onderschrift, juist door het cliché-achtige ('knus huis heb jij', 'het was gezellig hé'), nog een extra dimensie aan de prent geeft.

Een voorbeeld. Een oudere man (waarschijnlijk de vader) staat in de huiskamer bij een tiener (zijn dochter?) die, met opgetrokken benen, verveeld in een fauteuil hangt. Door het raam ziet men een deel van een imposante tuin. Zegt de man tegen het meisje: „Je bent volgende week jarig... wat wil je hebben? Een paard maar weer?“

"ER ZIJN NOG ZO VERDOMD WEINIG ECHTE MILITAIREN TEGENWOORDIG, DAT MAAKT ME WEL EENS BANG."

De grote kracht van de tekeningen van Peter van Straaten is, dat ze je heel veel ruimte laten om er van alles en nog wat bij te denken. Natuurlijk zal niet iedere tekening iedereen aanspreken, maar er zullen er maar weinig zijn waarbij de kijker/lezer niet minstens zal glimlachen vanwege de herkenning.

Helaas moeten we ons beperken tot het afdrukken van slechts twee tekeningen uit deze schitterende bundel. Wie daar niet genoeg aan heeft, moet dit 'veelzeggende boek voor niet-lezers' maar snel gaan kopen.

Peter van Straaten: *Altijd wat*. Van Gennep, Amsterdam 1989. 160 blz. f 19,50 (pb.) en f 34,50 (geb.). (WH)

Raadslieden in Seedorf houden 's avonds spreekuur

De twee humanistisch geestelijke verzorgers in de legerplaats Seedorf, Jan Duijnhouwer en Rob Geene, houden sinds medio september vorig jaar twee avonden per week, spreekuur in het humanistisch militair tehuis. EGO-redakteur Wim Heij vroeg raadsman Jan Duijnhouwer naar de eerste ervaringen.

Vanuit welke gedachte zijn jullie aan een spreekuur in de avonduren begonnen?

Het is ontstaan na de bouw van het nieuwe HMT hier in Seedorf. In het oude tehuis beschikten we niet over de vereiste accommodatie, dus was het daar ook nauwelijks mogelijk om het op te zetten. Je gaat niet met iemand in een hoekje van de grote zaal zitten, dat werkt natuurlijk niet. Nu we in het nieuwe HMT de beschikking hebben over een uitstekende kamer kwam kollega-raadsman Rob Geene op het idee een spreekuur te beginnen in de avonduren. Zijn veronderstelling was dat er weleens mensen zouden kunnen zijn die overdag soms moeilijk weg kunnen van de werkplek of zich schamen ten opzichte van hun maten om naar een hulpverlener toe te gaan en voor wie een spreekuur 's avonds wel eens een alternatief zou kunnen zijn. Daar zijn we enkele maanden geleden mee begonnen en van alle keren dat ik hier heb gezeten heb ik maar één keer niemand op het spreekuur gezien.

Wanneer zijn jullie er mee begonnen?

Half september. Iedere dinsdagavond houdt Rob spreekuur en iedere dondagavond doe ik het. Gemiddeld hebben we zo'n drie, vier mensen op het spreekuur.

Jan Duijnhouwer

Hebben jullie nu al een indruk waarom ze 's avonds wel naar jullie toe zijn gekomen?

In een aantal gevallen is het zo dat ze overdag, in verband met diensten, buiten de poort zijn. Denk maar aan een dag op de schietbaan zitten of enkele dagen velddienst. Dan kan een spreekuur 's avonds best plezierig zijn voor betrokkene, wanneer hij ergens mee zit. Het zijn vooral de praktische omstandigheden, het dus niet kunnen, die mensen ertoe brengen het spreekuur 's avonds te bezoeken. De toeloop wordt ook bepaald door de periode van het verblijf hier in Seedorf. De meeste mensen die een hulpverlener opzoeken doen dat in de eerste periode, dus vrij snel na hun plaatsing. Dat heeft dan te maken met aanpassingsproblematiek,

alleen geplaatst zijn in een nieuwe groep die al een poos met elkaar optrok, enz. Het valt mij wel op dat er ook een aantal jongens komen met heel praktische vragen zoals: hoe word ik KVV-er, waar moet ik me aanmelden om VND-er te worden, bij wie moet ik zijn voor een bepaalde cursus, wat moet ik doen om vervroegd te kunnen afzwaaien, enz. Allerlei vragen die ik verhoudingsgewijs overdag veel minder tegenkom.

Er zijn dus verschillen, wat hulpvragen betreft, tussen overdag en 's avonds?

Zoals ik al zei, die korte praktische vragen die komen 's avonds veel vaker voor. Ik denk dat het ook komt omdat mensen ten aanzien van sommige vragen denken 'moet ik daar helemaal voor naar dat bureau toe', maar vervolgens die vraag wel bij je neerleggen wanneer jij in het HMT zit en zij er hun vrije tijd doorbrengen.

Het feit dat zowel jij als geestelijk verzorger en de man 's avonds in het HMT aanwezig zijn werkt ook nog op een andere manier. Overdag zijn ze bezig met van alles en nog wat en hebben veel minder behoefte om met iemand te praten. Zitten ze 's avonds ergens even onderuit, wat op zichzelf teruggeworpen, en er is dan een hulpverlener in de buurt, dan wippen ze wat sneller bij je aan. Denk ik. Het is opvallend, eigenlijk juist niet, dat 90% van de cliënten met aanpassingsproblemen in het begin van hun plaatsing bij je komen.

Jullie hebben nagenoeg iedere twee maanden te maken met het binnenkomen van nieuwe mensen?

Daar komt het wel op neer. Het is of een nieuw eskadron bij 103, of een nieuwe batterij bij de afdeling, of een nieuwe compagnie bij BLJ of een nieuw peloton bij de pantsergerie. We hebben hier bijna iedere twee maanden, naast de individuele instroming van nieuw personeel, het opkomen van complete onderdelen.

Wanneer ik je zo hoor dan zijn jullie voorlopig niet van plan om met het spreekuur te stoppen?

Zoals het zich nu laat aanzien zeker niet. Bij de start in september hebben Rob en ik afgesproken dat we in april het spreekuur zullen evalueren, dan hebben we een half jaar ervaring. Er zal de komende tijd een heel ander beeld tevoorschijn moeten komen willen we het na april niet voortzetten.

Ik denk dat het voor de mensen heel plezierig is om te weten dat de humanistisch geestelijke verzorgers op vaste tijden en plaatsen bereikbaar zijn. Dat gold altijd al. Daar zijn nu, in deze experimenteerfase, alleen twee avonden bij gekomen.

Sukses met jullie spreekuur!

Wim Heij

Foto's Wim Heij

Casualties of war

Indrukwekkende Vietnamfilm

"Ik ben nou eenmaal een schatje. Dat etiket heb ik opgeplakt gekregen en dat ben je niet zo gauw kwijt", zegt Michael J. Fox, beroemd geworden met de televisieserie 'Family ties' en, vrijwel tegelijkertijd, de succesfilm 'Back to the future'. "Ik zou graag eens een rotzak willen spelen in een film van Alan Rudolph, gewoon om de grenzen wat te verleggen. Maar de critici zouden beginnen te gillen", voegt hij er laconiek aan toe. Toch krijgen publiek en critici hun vertederende favoriet in 'Casualties of war' in een geheel andere setting te zien dan ze gewend zijn. In dit grimmige verhaal van Brian de Palma, dat in Amerika verhitte discussies heeft losgemaakt, worden de gruwelen van de oorlog in Vietnam voor de zoveelste maal teruggehaald, en dan met name de vraag die zo oud als de wereld is: mag een mens, onder het mom van die oorlog, alles doen dat hij onder normale omstandigheden zeker niet zou doen?"

De vraag stellen is haar beantwoorden, zou je denken. Maar zo eenvoudig is het natuurlijk niet. We zien aan het begin van de film een klein peloton onder leiding van een gespierde, jonge sergeant, terecht komen in een nachtelijk vuurgevecht in de jungle. De jongensachtige Erikson is nog maar drie weken in Vietnam. Juist hij dreigt in handen te vallen van de Vietcong, maar z'n sergeant weet hem nog net op tijd te redden.

Kort daarop wordt een jonge korporaal, die bijna zou afzwaaien, door een sluipschutter vermoord. De leden van de compagnie zijn daardoor verbitterd, en dat waren ze natuurlijk al veel langer. Ze voelen zich verraden, weten dat de oorlog niet te winnen is en hebben behoefte aan een uitlaatklep voor al die negatieve emoties. In een klein dorp

ontvoeren ze dan een meisje van een jaar of zeventien. Ze nemen haar eenvoudig mee uit haar hut. Haar moeder en andere familieleden blijven jammerend achter. Na een zware dagtocht besluiten de soldaten, die op een gevaarlijke verkenningstocht zijn gestuurd, om het meisje gezamenlijk te verkrachten. De sergeant heeft het plan bedacht.

De jonge Erikson, die zijn leven aan de man te danken heeft, kan zijn oren niet geloven. Toch moet hij toezien hoe de drie anderen het arme Vietnamese slachtoffer op een afgrijselijke manier misbruiken en toetakelen. Hij houdt zich afzijdig en maakt herhaaldelijk duidelijk dat hij hevig protesteert tegen wat er gebeurt, maar tegelijk beseft hij dat hij daarin alleen staat, en dat hij daardoor ook gevaar loopt. De mannen

vermoorden het meisje uiteindelijk, en gooien haar van een brug in een scène die elk mens met een beetje gevoel dagenlang met zich mee zal blijven dragen.

Erikson kan het er niet bij laten zitten. Hoewel hij beseft dat hij de anderen tegen zich in het harnas jaagt, besluit hij toch om de verkrachting en de moord aan te geven bij zijn superieuren. Ook die zijn bepaald niet blij met dit staaltje van mentale ontsparing van het groepje Amerikaanse onderdanen, maar ze kunnen weinig anders doen dan de zaak uiteindelijk voor de kriegsraad brengen. Dat Erikson het zelf ook verschrikkelijk moeilijk heeft met de zaak, wordt duidelijk als hij steeds meer begint te beseffen dat hij een eenling is, een eiland van moraal en geweten in een wereld die tijdelijk gek geworden is. Maar tegelijk beseft hij dat er iemand moet zijn die zijn verstand bij elkaar houdt, omdat anders de ontsparingen normaal zullen worden...

Voor de gecompliceerde rol van de sergeant koos Brian de Palma voor de gespierde, beruchte Sean Penn, die elke fotograaf die hem te na komt, een oplaawaai verkoopt en daarvoor al een aantal keren met de politie in aanraking is geweest. Penn heeft precies het goeie uiterlijk voor de rol van de verbeterde, wrede sergeant. "Toch maakt hij er geen ééndimensionaal karakter van", aldus De Palma. "Penn weet hem een soort menselijkheid, en een duidelijk involbare innerlijke bewogenheid mee te geven waardoor het publiek zich toch ook met hem kan identificeren, zelfs in de gruwelijkste momenten van de film. Deze man verkeert ook in een dilemma. Hij heeft kameraden verloren die onder zijn leiding stonden. Hij staat onder zware stress, en hij wil genoegdoening."

De film, in grote lijnen gebaseerd op ware gebeurtenissen, is een indrukwekkend document geworden, waarbij de makers de hand diep in Amerikaanse boezem hebben gestoken. Dat is nooit leuk, en dat riep dan ook vele geschokte reacties bij het publiek op. Fox en Penn laten schitterende rollen zien, en de rest van de cast is ook optimaal bezet.

Leo van Opzeeland

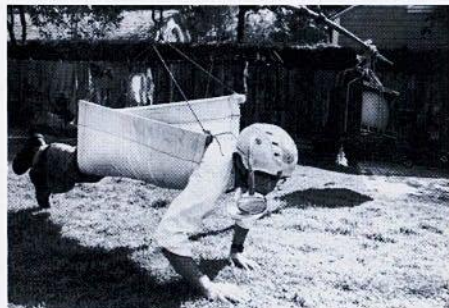

Michael J. Fox (r.) een Sean Penn (l.) in de Vietnamfilm Casualties of war

film in 't kort

Honey, I shrunk the kids

Van special effects kijkt een beetje ervaren bioscoopbezoeker tegenwoordig niet meer op. Alles is tenslotte al meerdere malen uitgeprobeerd en regisseurs en producenten bieden in een moordende strijd om de gunst van de bezoeker tegen elkaar op met steeds indrukwekkender, en vaak ook gevaarlijker, stuntwerk. Aardig dus, om in 'Honey, I shrunk the kids' nu eens te worden getraakteerd op een toepassing van special effects die nog niet zo uitgemolken is als het horror-monster of de bloedstollende achtervolging. Een on-

Rick Moranis op zoek naar zijn sterk verkleinde kinderen in 'Honey, I shrunk the kids'

handige kamergeleerde is bezig een machine uit te vinden die voorwerpen kan verkleinen. Maar door een ongelukkige samenloop van omstandigheden komen zijn kinderen, plus de twee buurkinderen, voor de lens terecht, waardoor ze opeens nog kleiner dan insecten worden. Ouders natuurlijk in alle staten van ellende, vooral doordat de machine inmiddels onklaar is geraakt, en de kinderen dus niet in een handomdraai weer tot hun normale proporties kunnen worden teruggebracht. Veel Amerikaanse moraal over naastenliefde en eigendunk, maar de onderstroom is positief en aangenaam. Er wordt erg aardig geacteerd door Rick Moranis als de blunderende prof. Marcia Strassman als z'n vrouw en een aantal veelbelovende kindersterretjes. Regie van Joe Johnston.

Romuald et Juliette

Een zeer utopische, maar daarom niet minder hartveroverende Franse komedie is 'Romuald et Juliette' van Coline Serreau, die een paar jaar geleden drie Césars in de wacht sleepte voor haar succesvolle produktie 'Trois hommes et un couffin'. In Romuald et Juliette wordt een geslaagde directeur van een zuivel-

fabriek door zijn personeel, zijn directe assistent en zijn vrouw op een schandelijke manier beduvelend en verdacht gemaakt. De enige die door heeft wat er aan de hand is, is Juliette, de zwarte schoonmaakster. Zij waarschuwt de directeur, die tijdelijk onderdak bij haar krijgt zolang hij door de pers op de hielen wordt gezeten. Pas wanneer Juliette hem nodig blijkt te hebben, wordt duidelijk dat de wereld voor haar veel minder vriendelijk is, dan zij voor de wereld. De racistische secretaresse van de directeur weigert Juliette de toegang tot het kantoor en geeft ook haar verzoek om hulp niet door aan haar baas. Uiteindelijk komt Romuald toch achter

Daniel Auteuil en Firmine Richard in 'Romuald et Juliette'

de waarheid en pas dan beseft hij hoeveel dank hij in feite aan Juliette verschuldigd is. Hij doet haar een huwelijksaanzoek en hoewel ze, met vijf kinderen van vijf verschillende vaders, bepaald niet op een vaste relatie zit te wachten, moet het verhaal natuurlijk een leuk sprookjesachtig einde hebben. Want een sprookje blijft het wel: de Fransen zijn helemaal niet aardig voor hun gekleurde ingezetenen en het idee dat een rijk industrieel met z'n zwarte schoonmaakster zou trouwen is wel heel erg onaannemelijk. Maar door het superieure acteren van Daniel Auteuil als Romuald en Firmine Richard als Juliette is de film hoe dan ook een feest om naar te kijken, en dan mag Romeo en Julia best voor één keer een gelukkig slot hebben...

Splendor

Regisseur Ettore Scola maakte met 'Splendor' een film die de ware film-liefhebbers uit het hart gegrepen zal zijn. Hij schetst de opkomst en ondergang van een klein filmtheater in een Italiaans stadje. Jordan's vader was eigenaar van een reizende bioscoop, en van hem heeft Jordan zijn liefde voor cinema geërfd. Zijn eigen theater, Splendor, beleefde vanaf de jaren dertig tot de intrede van de televisie een bloei-periode. De mensen staan in de rij voor een kaartje en Jordan en zijn mooie Franse vriendin zijn bijna notabelen. Maar de tijden veranderen, de mensen hebben steeds minder behoefte aan de betovering van de film, en uiteindelijk ziet de gedesillusioneerde Jordan zich genoodzaakt z'n bedrijf te verkopen. Maar Scola zou Scola niet zijn, als hij niet voor een even poëtisch als verras-

Marcello Mastroianni, Marina Vlady en Massimo Troisi in 'Splendor'

send einde had gezorgd. Want iemand die zo verslingerd is aan film als hij, maakt van de kans om een langs voor de bioscoop te breken, natuurlijk dankbaar gebruik! Mastroianni is schitterend als de weemoedige Jordan, en Marina Vlady, dertig jaar geleden al een ravissante schoonheid, is nog altijd om stil van te worden zo mooi!

An innocent man

De knappe macho Tom Selleck krijgt het moeilijk in 'An innocent man' van Peter Yates. Hij speelt een keurige Amerikaanse staatsburger, die door een foutje van twee corrupte politie-agenten achter de tralies terecht komt, beschuldigd van drugsbezit. Hij zal zich erdoor moeten slaan, want z'n vrouw krijgt nergens de kans om te bewijzen dat hij onschuldig is. In de gevangenis ziet hij zich genoodzaakt zich aan te passen aan de regels die daar worden gehan-

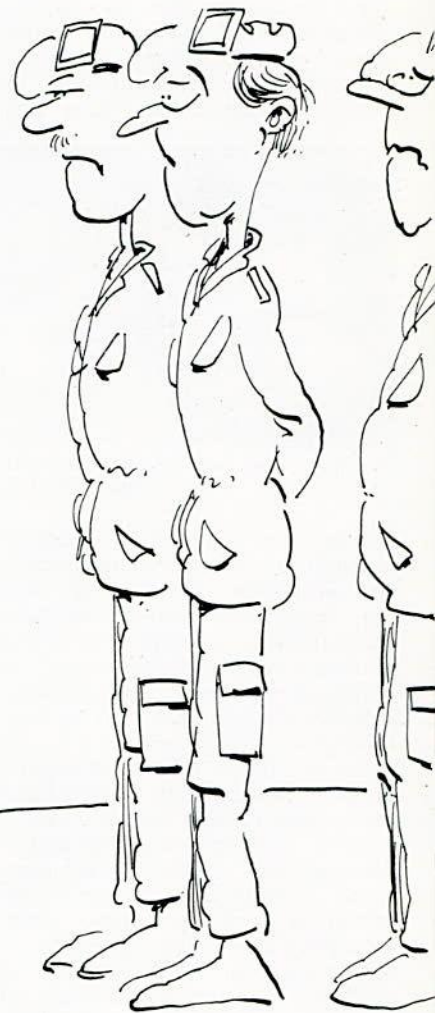
Tom Selleck en F. Murray Abraham in 'An innocent man'

teerd, en daar hoort ook bij dat hij op een ogenblik een moord pleegt. Maar hij komt vrij, en rust natuurlijk niet voordat de agenten die hem die streek geleverd hebben, zelf in de kraag zijn gevat. Een onwaarschijnlijk verhaal, want het zal best zo zijn dat er bij de justitiële afwikkeling van bepaalde gevallen fouten worden gemaakt, maar het soort man dat Selleck speelt, moet mensen in z'n omgeving hebben die kunnen zorgen dat hij een eerlijk proces krijgt. Maar Selleck speelt heel acceptabel, evenals F. Murray Abraham als de collega-gedetineerde die zijn gevangenis-jaren enigszins draaglijk weet te maken.

L. v. O.

MANNEN, LUISTER:
DE VOLGENDE TWEE
UUR HEBBEN
JULLIE G.V...

G.V.?!
WAT IS DAT
SERGEANT?

GEVÈCHTS VORMING!!

vragen staat vrij

De beveiliging wordt perfecter,
de hekken hoger.
De bommen worden gevaarlijker,
de vernietigingskracht groter.

De verontwaardiging groeit
om het hardst wordt er geroepen:
"dit kan niet getolereerd worden,
er moeten grenzen gesteld."

In en om het veld wordt voetbal een
steeds beschamender vertoning:
spelers overschrijden de grens van het
toelaatbare.
Toeschouwers worden als dieren opge-
sloten in kooien.

Van en naar het stadion worden ze door
politie
te paard begeleid als vee.

De discussie over oorzaken van dit wan-
gedrag:
ze is verstomd.

Er worden maatregelen getroffen, nog
preciezer, nog perfecter.

Wat denk je?
Zouden deze maatregelen effectief zijn?
Gaan de mensen die nu
stenen, staven en bommen gooien en
op de vuist gaan met supporters van de
tegenpartij,
zich anders gedragen
wanneer de beveiliging van stadions
geperfectioneerd wordt?

Of zijn de genomen maatregelen juist
een prikkel
om ze te ondermijnen?

Wat denk je?
Hoe zal het verder gaan?

Steven

lezers schrijven

Redactie EGO,

In EGO van december 1989 schrijft Cor Out
op pagina 11 een artikel onder de kop "GE-
NERAALS". Zowel de inhoud als de toonzet-
ting van dit artikel doen afbreuk aan uw
blad.

Out stelt dat zowel brigade-generaal P.
Huisman als vice-admiraal jhr. H. van For-
reest "met de regelmaat van de klok in het
openbaar hun ongerustheid bij het ontstaan
van een centrum-links kabinet toonden". Het
doel van de generaals is duidelijk, zo ver-
volgt Cor Out nl. "de bewerking van een deel
van de CDA-fractie".

Bovenaangehaalde stellingen van Cor Out
worden in het artikel geenszins onder-
bouwd.

Elk optreden in de media door leden van de
krijgsmacht wordt bij defensie overigens
zorgvuldig gecoördineerd door Directie
Voorlichting van het Ministerie van Defen-
sie. Juist omdat voorlichting in en over de-
fensieaangelegenheden een verantwoorde-
lijkheid van de politieke leiding is.

Ronduit beledigend voor kamerleden acht ik
de opmerking van Out, "dat onze volksverte-
genwoordigers in het parlement onder de in-
druk zouden komen van de vele sterren en
balken en de hoeveelheid gouden galons..."
Jarenlang heb ik het genoegen gehad kamer-
leden te begeleiden bij hun bezoeken aan de
krijgsmacht - ik kan het tegendeel getuigen.
De minister laat zich bij het vaststellen van
het beleid, waarvoor hij en alleen hij, de
politieke verantwoording draagt adviseren
door onder meer de Chef van de defen-

sistaf. De taakstelling van die defensiestaf
is duidelijk omschreven. Ik acht de bewinds-
lieden mans genoeg - van welke partij ze ook
afkomstig zijn - om ongewenste beïnvloe-
ding af te kappen. Net als Out vind ik be-
moeizucht met politiek van generaals on-
aanvaardbaar.

Bemoeizucht vind ik nl. van een ieder onaan-
vaardbaar.

Het rode lichtje dat, althans volgens Out,
ging branden aan de top van het defensieap-
paraat ging in ieder geval bij mij branden na
lezing van zijn artikel. Onterecht en onzorg-
vuldig - zelfs de namen van de generaal en
vice-admiraal zijn foutief gespeld.

Ik stel het op prijs indien u deze brief als
ingezonden artikel wilt opnemen.

w.g. Ikol A. I. C. van Nieuwburg
Hoofd sie Voorlichting 1 (NL) LK

NASCHRIFT

Mijn indruk dat de generaals ongerust waren voor-
af aan de 2e Kamerverkiezingen van vorig jaar,
haalde ik uit het optreden van de heren Huisman en
Van Forreest in de pers.

Of dit optreden middels de zorgvuldige gecoördi-
neerde weg is gebeurd, is mij niet bekend. De over-
ste Van Nieuwburg weet wel beter dat zoiets niet
altijd het geval is.

Dat kamerleden van de defensiecommissie op hun
werkbezoek onder de indruk komen van de vele
sterren en balken en de hoeveelheid gouden galons,
is mijn persoonlijke jarenlange ervaring. Of dat
nou ronduit beledigend is voor deze dames en
heren lijkt mij overdreven.

Voor het overige zijn de procedures die de overste
schetst juist. Maar als voorlichter zal hij ook weten
dat de praktijk wel eens iets afwijkt.

Cor Out

NIEUWE HV-UITGAVEN

'Humanisme in het leven van...' Zo luidde de
titel van negen interviews die in de afgelopen
anderhalf jaar in Humanist zijn verschenen. In-
terviews over wat humanist zijn nu eigenlijk
inhoudt; over humanisme in de dagelijkse prak-
tijk van het leven. Negen levenslustige verha-
len. Nu zijn ze gebundeld in een boekje met
dezelfde titel: 'Humanisme in het leven van...'
Het boekje kost slechts f 8,50 en is te verkrijgen
bij het Landelijk Humanistisch Centrum, Oud-
kerkhof 11 in Utrecht. U kunt het ook bestellen
door f 11,50 (f 8,50 en f 3,- portokosten) over te

maken op giro 58, Humanistische Pers, Utrecht
o.v.v. 'Humanisme in het leven van'. Het boekje
wordt u dan zo snel mogelijk toegestuurd.

Eind januari gaf uitgeverij De Horstink in sa-
menwerking met het HV een nieuwe DIC-map
over humanisme uit: 'Leven met het voordeel
van twijfel'. Het gaat over humanisme als le-
vensbeschouwing, als maatschappelijke visie
en als beweging. Het boek bevat eerder gepu-
bliceerde en nieuw geschreven artikelen over
o.a. de geschiedenis van het humanisme, hu-
manisme en christendom en humanisme en po-
litiek. Het geeft een humanistische kijk op
maatschappelijke onderwerpen als macht, re-
laties, onderwijs en opvoeding en bio-ethiek.
Humanisten komen aan het woord over de bete-
kenis van het humanisme in de geestelijke ver-
zorging en in de maatschappelijke zorg.

'Leven met het voordeel van twijfel' biedt een
gedegen, indringende kennismaking met het
humanisme aan al degenen die er meer van
willen weten. Het boek telt ± 120 pagina's en
gaat in de winkel f 19,90 kosten. Het Humanis-
tisch Verbond biedt het aan voor de speciale
prijs van f 14,00. Vanaf begin februari kunt u
'Leven met het voordeel van twijfel' tegen beta-
ling van f 14,00 verkrijgen bij het Landelijk Hu-
manistisch Centrum, Oudkerkhof 11 in Utrecht.
Toesturen kan ook. Dan moet u f 19,00 (f 14,00
plus f 5,00 portokosten) overmaken op giro 58,
Humanistische Pers Utrecht, o.v.v. DIC-map of
'Leven met het voordeel van twijfel'.

Passion

Sterke en gevoelige foto's

Angèle Etoundi Essamba (27) groeide op in Kameroen en ging op tienjarige leeftijd met haar familie naar Parijs, waar ze ook studeerde. Sinds haar twintigste werkt en woont ze in Amsterdam. Zij verwierf internationale bekendheid door de sterke, persoonlijke signatuur van haar fotografie en door haar indringende visie op de erotiek, mystiek en esthetiek in het leven van de moderne zwarte vrouw. Ze fotografeert in zwart-wit (met een oude Minolta met één 80 mm lens) en heeft dat tevens tot onderwerp van haar werk gemaakt: zwarte en witte mensen – meest vrouwen – op zichzelf of in relatie tot elkaar. Ook volgde ze haar eigen zwangerschapsproces – en dat van een aantal van haar modellen – met de camera. De gevoelige resultaten beslaan zo'n kwart van de 87 in *Passion* opgenomen foto's.

In dit door An Dekker fraai uitgegeven boek (gebonden, vierkant formaat) is een belangrijk deel van Essamba's werk verzameld. Bij een aantal foto's heeft de maakster korte poëtische gedachten geschreven, die in het Frans, Engels en Nederlands zijn afgedrukt. De tekst bij de eerste foto (rechtsboven op deze blz.) laten we hier volgen:

Passion

*Zon, je fascineert me, je stralen branden me
en ik blijf je schaduw volgen, op blote voeten,
weergaloze kracht, je goddelijke licht betovert me
en voert me mee, schudt me dooreen en nagelt me
vast,
met een lege ziel en naakte ogen die teveel hebben
gezien
maar niet genoeg begrepen.*

Dit prachtige boek straalt in beeld en tekst een intens levende en krachtige persoonlijkheid uit.

Angèle Etoundi Essamba: *Passion*. Uitg. An Dekker, Amsterdam 1989, 108 blz. f 48,50. (FS)

Angèle Etoundi Essamba

Foto Frans Schellekens

Wie is er bang voor het Vaticaan?

Bij het zien van de emoties van de Roemenen over hun bevrijding kwam de herinnering naar boven aan onze eigen 5de mei 1945. Dat zijn vergelijkbare emoties, ook al heeft 'onze' bezetting 'maar' vijf jaar geduurd. De televisie registreerde de Roemeense emoties, die wij op afstand konden meebelevén. En de hele wereld kon zien hoe dat verdorven regime de Roemenen verarmd heeft. Het was dan ook vanzelfsprekend dat de internationale hulpverlening meteen op gang kwam. En Jaap van Meekren zei (na een avondvullend televisieprogramma vol belangeloze borstklopperij) dat wij, het Nederlandse volk, weer trots op onszelf konden zijn, maar dat goedgeefse Nederlandse volk had toch nog wel meer geld over voor het eigen nieuwjaars-knalplezier.

Het nieuws uit Oost-Europa was onvoorstelbaar: er was in tijden niet meer zoveel opwekkends in de wereld te beleven geweest. Het moet de ouderen overigens opgevallen zijn dat de helmen van het Roemeense leger precies leken op die van het Nederlandse leger uit de meidagen van 1940. En wonderlijk genoeg hadden de helmen van de Amerikaanse invasietroepen in Panama anno Kerst 1989 precies dezelfde vorm als destijds in 1940 de helmen van de Duitse bezettingstroepen.

Vechten met Kerst

De aardverschuivingen in Oost-Europa lijken de wereld op zijn kop gezet te hebben. Tijdens de gevechten in Roemenië vlak voor de Kerst zeiden de Westerse politici in koor hoe jammer het toch was dat er met Kerst werd gevochten. In vroeger jaren verkondigden die politici altijd hun blijdschap dat er dank zij een Kerstbestand in allerlei conflictgebieden niet gevochten werd. Want met de Kerst moet er immers 'Vrede op aarde' heersen? Dat er in de rest van het jaar zoveel oorlog werd gevoerd, wordt kennelijk alleen door wereldvreemde idealisten betreurd, want de realistische politici weten dat zulke oorlogen nu eenmaal onvermijdelijk zijn. Misschien is het voor de wereld als geheel wel een verbetering als er vanaf nu alleen nog maar met Kerst wordt gevochten en niet meer in de rest van het jaar.

Korte bliksem-oorlogjes om dictatoren af te zetten zoals in Roemenië, waar het volk geen buitenlandse steun voor nodig had – de ogen van de televisie waren voldoende om de dictator te ontluisteren en in verarring te brengen, waarna het volk hem met behulp van het leger kon verdrijven.

Panama en de paus

Een kort bliksem-oorlogje ook tegen Panama om de drugshandelaar-dictator

Noriega af te zetten. Het zal niemand spijten dat de man is afgezet. Maar waar halen de machtige VS toch opnieuw het arrogante lef vandaan om troepen te sturen naar een ander land om daar hun opvattingen over orde te dicteren? Naar Panama gingen ze zelfs om de president te 'arresteren'. De Amerikaanse president kan zich dan ook een volgend keer evengoed het recht aanmatigen om een invasiemacht naar Nicaragua te sturen, aangezien president Bush nu eenmaal de kriebels krijgt van de wettige gekozen Nicaraguanse regering onder leiding van 'dat kleine mannetje in het groen' Ortega.

En waarom kan de drugs-dictator Noriega aanspraak maken op diplo-

matieke bescherming in de ambassade van het Vaticaan? De paus mocht daarvoor in deze kersttijd ook nog eens in het geweer komen als 'staatshef'. Opnieuw mocht de leider van de rooms-katholieke kerk op het internationale toneel zijn rolletje spelen als wereldlijke machthebber, zoals de sprookjeskeizer zijn niet-bestaande kleren door het verblinde volk liet bewonderen. Het is toch verbazingwekkend dat zoveel politici in de wereld de wereldlijke macht van de rooms-katholieke kerk als vanzelfsprekend blijven erkennen. Verbazingwekkend, want dit Vaticaan heeft zeker in de laatste jaren zelfs nog geen pietluttig internationaal conflict kunnen helpen oplossen.

Terwijl zoveel rooms-katholieke gelovigen zich niets meer aantrekken van de morele opvattingen van deze paus, staat zijn 'gezag' in de internationale politiek – wonderlijk genoeg – nog steeds hoog aangeschreven. Als hij zijn gang kon gaan, dan zou deze paus zelfs dolgraag de wereldlijke machten onderwerpen aan het gezag van het rooms-katholieke christendom. De wereld zal pas volwassen zijn geworden als aan dat spelletje van de Vaticaanse machtswellust niet meer wordt meegegaan.

Humanistische 'ambassades'

Want de paus schernt wel met 'Gods wil', maar in de bijbel staat nergens dat er een Vaticaan moest komen met een paus als staatshoofd, met een grondgebiedje, met diplomatieke status en met wereldlijke macht. Een waarlijk geestelijke stroming moet zelf geen wereldlijke macht willen hebben. Al zou het misschien wel handig zijn, wanneer bijvoorbeeld de humanistische levensbeschouwing in dit opzicht die slimme Vaticaanse opzet zou overnemen. Dan kunnen er ook humanistische 'ambassades' komen die internationaal worden erkend. Daar kunnen dan mensen 'asiel' vinden die te lijden hebben van religieus fundamentalistische machtsuitoefening. Mensen die te lijden hebben van geestelijke dwingelandij door de Amerikaanse elektronische kerk, of in de Zuidafrikaanse of Veluwe variant van het protestantisme. Mensen die te lijden hebben van de wereldlijke en geestelijke dwingelandij door de verguisde Iraanse islam of door het gerespecteerde Vaticaanse rooms-katholicisme.

Karel Roskam

JE LINKERSECTOR is...
MHH... EVEN KIJKEN... EH...
TSJA?!!?

gedicht

Elma van Haren (1954) debuteerde in 1988 met de bundel *De reis naar het welkom* geheten, die tijdens Poetry International te Rotterdam werd bekroond met de Cees J. Buddingh'-prijs voor nieuwe Nederlandse poëzie. Vorig najaar verscheen haar tweede bundel, getiteld *De Wankel*, waaruit hiernaast het titelgedicht.

Wanneer de dichteres haar wankel in de wereld staan heeft willen uitdrukken, is ze daarin geslaagd. Ook andere regels getuigen van die wankelmoedigheid, zoals:

*'Nee, deze wereld mag niet kantelen!
'Mijn wereld is schuin, mijn wereld is schuin.'
'Ik smeek je, smeed jij dan voor mij een ijzeren
gedicht'*

Er zijn soms mooie vondsten, zoals:
*'Het blijkt altijd een giraf, die ik tong wil
zoenen.'
'Omdat de mond de stand van de hersens ver-
raadt, mag een man geen baard hebben.'*

In de vormgeving kon mij het overdadig gebruik van verspringende (delen van) regels zelden bekoren, maar misschien moet het de rusteloosheid en verbrokkeling onderstrepen? Een bundel die nieuwsgierig maakt naar de toekomstige ontwikkeling van deze bijzondere dichteres.

Elma van Haren: *De Wankel*. De Harmonie, Amsterdam 1989. 52 blz. f 22,50. (FS)

DE WANKEL

I

Vergeleken met een huis
is het raakvlak van een mens klein,
maar eenmaal raak!
en er volgen bloed
of tranen.

Een lichaam heeft zoveel openingen,
waarvoor de wereld
staat te trappelen van ongeduld.

Ik zou de afstand naar mensen willen meten
in steenworpen, maar
laat ik me gedeisd houden,
totdat de wankel weg is.

Ik bezit een verlengsnoer, dat me recht geeft
op drie meter meer.
Ik draag een koperen stuurwiel in mijn oor.
Wanneer ik iemand tegenkom, lukt het me al
- zonder stil te blijven staan -
gelijktijdig te groeten en afscheid te nemen.

De Arubaanse militie

Blijft de toekomst onzeker?

In 1963 zijn Nederland en de toenmalige Nederlandse Antillen overeengekomen dat in het kader van de op de Antillen ingestelde dienstplicht 200 Antilliaanse dienstplichtigen per jaar voor de eerste oefening opgeroepen zouden worden. Van die 200 moeten er 130 op Curaçao worden opgeleid en 70 op Aruba. De dienstplicht is vastgesteld op twaalf maanden. De Arumil heeft de beschikking over 2 officieren, 3 serg. majoors, 7 sergeanten en 4 korporaa's. Allen hebben de status van de vrijwillig nadienende. Zij hebben een tweejarig kontrakt dat, als men goed funktioneert, stilzwijgend wordt verlengd.

Echt gelukkig is men bij de Arumil niet. Wat gaat er na 1996 gebeuren met de Arumil? Blijven de Nederlandse Mariniers op Aruba? Hoe gaat het verder met de dienstplicht? Onzekerheden te over.

Raadvrouw Klazien van Brandwijk-Wiltjer sprak tijdens een werkbezoek eind '89 op Aruba met twee kaderleden over de situatie van de Arumil, de onzekerheden en de toekomst.

Ik heb gehoord dat het moeilijk is voor de Arumil om aan de afgesproken 54 dienstplichtigen te komen. Op dit moment zijn er maar 35. Hoe komt dat?

Daar zijn een aantal redenen voor. Op de eerste plaats denk ik dat we erg strenge keuringseisen hebben. Zo'n veertig procent van de keurlingen wordt onder meer op het dragen van een bril afgekeurd. Dan heb je het taalprobleem. Sommige jongens spreken en schrijven amper Nederlands. Daar komen nu maatregelen voor en de keuring is wat veranderd op dat punt. Verder heb je de scholieren. Zo'n tien tot vijftien procent van de jongens die worden opgeroepen voor de keuring zitten

Foto's Klazien van Brandwijk-Wiltjer

nog op de middelbare school. Die krijgen sowieso uitstel. Na de middelbare school gaan veel jongens, met een rijksbeurs, studeren in Nederland of Venezuela. Die zien we dus helemaal nooit meer terug. Ook niet als kader. Verder heb je een groep die de militaire dienst helemaal niet ziet zitten. Zij komen niet naar de keuring en dus ook niet in dienst.

Belang van een krijgsmacht

Dat gaat zo eenvoudig?

Ja. Als je denkt: ik kan in de burgermaatschappij meer verdienen. Of: ik ga verder studeren. Dan kan dat. Daar staan geen sancties tegenover. Verder zijn er ook geen regelingen getroffen met werkgevers over het terug in dienst nemen na de dienstplicht. Het is dan

natuurlijk ook niet zo vreemd dat de mensen hier liever niet in dienst gaan. En het wordt ze natuurlijk ook wel erg gemakkelijk gemaakt. Aruba heeft op dit moment veel arbeidskrachten nodig. Justitie neemt geen maatregelen als mensen niet op komen dagen. In de burgermaatschappij verdienen je bijna het dubbele van wat je in dienst krijgt. (En als je de uren werkt die je hier moet werken dan verdienen je zeker drie of vier keer zoveel.) Je bent niet zeker dat je je baan na de dienstplichtvervulling terug krijgt. Ze komen je niet halen, je krijgt geen boete, niets. Vind je het dan gek?

Nou nee, maar waarom neemt de regering geen maatregelen, heeft ze geen belang bij een krijgsmacht?

Dat is politiek, denk ik. Als je het land economisch sterk wilt maken heb je alle arbeidskracht die voor handen is nodig. Om dan te zeggen ik wil die lui in dienst hebben, de Arubanen dus, en ik importeer werklui, dat ligt moeilijk natuurlijk. Of het volk dat pikt? Wel hebben de minister-president en de gouverneur duidelijk gezegd dat het heel belangrijk is dat we een leger hebben, een leger

van het volk. Ook op Aruba. Dus zij zien het belang wel.

Ik heb een aantal stukken gelezen en daaruit begrijp ik dat jullie eigenlijk landmachtmilitairen zijn. Als ik jullie zie lopen is er geen verschil te zien met de Nederlandse mariniers. Verder lijkt de opleiding erg veel op die van de mariniers in Rotterdam. Geen landmacht dus?

Die regel staat daar sinds 1941, toen wij nog de oude schutterij hadden. Er zijn toen statuten en wetten gemaakt waar in staat dat wij in de zin der wet landmacht zijn. Maar de situatie is anders. Op Aruba heb je geen landmacht. Wij zijn de krijgsmacht van Aruba en zitten op een kamp van de mariniers. Wij oefenen met hen, wij werken met hen en lopen in hetzelfde tenue. Sommige mensen vinden dat we een eigen embleem moeten hebben. Niet dat van het Korps Mariniers, maar de ster van Aru-

ba, geen landmacht dus, maar de Arubaanse militie.

Taken

Welke taken heeft de Arumil?

Formeel het beveiligen en bewaken van objecten en personen in de Nederlandse Antillen, c.q. Aruba. Wij zijn daarom ook ingedeeld bij het bewakingsdetachment. Dus zorgdragen voor de beveiliging en bewaking van de gouverneur, hoogwaardigheidsbekleders uit b.v. Venezuela of Nederland, het ceremonieel enz.

In de praktijk verzorgen wij het ceremonieel, onder meer bij de dodenherdenking en als er hoog bezoek komt. Verder bewaken we het vliegveld. De compagnie, dus de Nederlanders, bewaken het vliegveld, omdat dat groter is en zij meer mensen hebben. In ieder geval er is een taak. Naast die van de politie. In de toekomst kun je zelfs aan de overname van een aantal taken van de politie denken. De politie heeft een (reserve) bijstandsteam. Ze werken overal. Op het vliegveld, als er problemen zijn, noem maar op. De politie heeft een groot tekort aan mensen. Dus zij zou taken op kunnen geven.

Dat is wat jullie wensen, een taak vergelijkbaar aan die van de marechaussee in Nederland?

Bijvoorbeeld, of specifieke eenheden. Dat zien wij ook wel zitten. Wij hebben daar als vrijwillig nadienenden over gesproken. Wij zien dat duidelijk zitten, een speciale eenheid die zich specifiek gaat bezighouden met strandpatrouille, kustbewaking en dergelijke, dit in verband met drank- en cocaïnesmokkel. Een eigen organisatie die rechtstreeks onder de minister van justitie van Aruba valt. Het zijn onze ideeën en we denken dat wij op die manier kunnen functioneren in de toekomst. Het is nog goedkoper voor het land ook. Het opzetten van een leger kost per jaar zo'n vijftien miljoen. Als wij onderdeel van justitie

worden waarschijnlijk niet meer dan twee à drie miljoen omdat we iets gaan overnemen dat al bestaat.

Overleg met de regering

Hebben jullie overleg met de regering over de toekomst van de Arumil? Hoe wordt de situatie voor jullie na 1996?

Nee, er is geen overleg direct van de Arumil met de regering van Aruba. Wel wordt er door VBZ over onze rechtspositie gesproken, maar over de toekomst is er niets. Wij, de vrijwillig nadienende Arumillers wilden in 1988 met de minister van Algemene Zaken van Aruba daarover praten. Het gesprek stond al gepland, maar is van de kant van de minister afgezegd. Later hoorden we dat de generaal een brief naar de minister had gestuurd, waarin erop werd gewezen dat het overleg met de minister via het georganiseerd overleg moest lopen.

En?

Hoe en? Toen was het afgelopen. Kijk, het VBZ doet natuurlijk wel iets voor ons, maar we zijn maar een klein klubje en er is niet zoveel eer aan ons te behalen. Trouwens we vragen ons wel eens af of het iemand, welke Nederlander dan ook, iets kan schelen wat er na 1996 met Aruba, met de Arumil gebeurt.

Maar jullie hebben het gesprek met de minister dus laten zitten?

Ja, wat moet je anders? Je kan moeilijk tegen de generaal in gaan. Of de minister bellen en zeggen: wij willen persé met u spreken. Maar misschien ook wel. Nu zitten we in ieder geval met een kater en heel veel onzekerheid. Kijk, wij kunnen niet overzien wat de regering over een aantal jaren gaat doen. Als ze olie gaan boren, of noem maar op, dan zal er iets moeten zijn dat voor de beveiliging en bewaking van het eiland en de bewoners zorgt. Als het Nederlandse Korps Mariniers zich in 1996 terug trekt, en waarom zouden ze dat niet doen?

Vanaf Curaçao kunnen ze de hele Nederlandse Antillen bewaken, ze hebben een vliegtuig, ze hebben een boot en een compagnie, dat is zat. Ze hebben Aruba als uitvalsbasis niet nodig. Dan zal er iets moeten zijn dat voor Aruba kan zorgen. De politie kan dat niet allemaal doen, er is dan extra mankracht en kennis nodig. Dat kan de Arumil zijn. De politiek zal daarin een keuze moeten maken. Naar het land toe zijn ze dat verplicht, maar ook naar de mensen die ze nu in dienst hebben, de mensen die ze oproepen voor de dienstplicht. Het is zo 1996!!

Rechtspositie

Hoe is het vrijwillig nadienen ontstaan en wat is jullie rechtspositie?

In 1969 waren er op Curaçao problemen, stakingsakties en dergelijke, de Nederlandse mariniers moesten daar toen naar toe om de politie tegen de opstandelingen te steunen. Na dat gebeuren zei de Nederlandse regering dat ze dat in voorkomende situaties niet meer zouden doen. En dat de Antilliaanse regering een eigen bewapeningsgarde op moest gaan richten. De Antilliaanse regering had daar het geld niet voor en zag geen mogelijkheden om dat op poten te zetten. Vooruitlopend op de activiteiten van de Antilliaanse regering heeft de Nederlandse regering besloten om mensen op te gaan leiden die als kader bij deze gardedienst zouden gaan optreden. Wij als kaderleden kregen toen iedere twee jaar een kontrakt aangeboden. Steeds maar weer was het onzeker of het kontrakt nu wel of niet verlengd werd. Zes jaar is dat zo gelopen en toen is er gezegd: "zolang je goed funktioneert wordt je kontrakt stilzwijgend verlengd." Ik zit nu bijna achttien jaar in dienst. Maar toch zijn er om die toestanden mensen geweest die gezegd hebben: bekijk het maar. Steeds maar weer die onzekerheid, die afhankelijkheid en die onduidelijkheid rond de rechtsposi-

tie. Ik zoek mijn heil ergens anders. We waren met vijfendertig kaderleden, nu zijn er nog maar zestien.

Zijn er mensen met leeftijdsontslag gegaan?

Nee, dat kan ook niet, we zijn nog geen vijfenveertig jaar. Er is anderhalf jaar geleden iemand met ontslag gegaan, door de marine eruit gezet dus, maar in alle objectiviteit moeten we zeggen dat die het er ook naar had gemaakt.

In eerdere gesprekken met Arumillers werd me verteld dat het financieel niet optimaal geregeld is. Kunnen jullie daar wat meer over vertellen?

Voor de kaderleden die in 1986 al in dienst waren is er een regeling getroffen met betrekking tot de oefentoeelage. Wij hebben de oefentoeelage van een dienstplichtig militair. Dat betekent dat als ik, als majoor, met mijn peloton op pad ga, zonder officier, een oefentoeelage van negentien gulden per dag ontvang. Ik krijg dan een ziekenverpleger een chauffeur mee, een Nederlandse jongen. Die Nederlandse marinier krijgt per dag vierenvijftig gulden oefentoeelage. Een Arubaanse korporaal die meegaat, als opvolgend groepscommandant, krijgt helemaal niets. Dat geldt ook voor de Arubaanse dienstplichtigen.

tenslotte in ons eigen land, zij hebben hun familie en vrienden in de steek moeten laten en zijn zelfs plaatsbaar in de AGP en moeten dan de kou in. Wij zijn de mooi-weer-mariniers. Kijk, ten dele hebben ze wel gelijk. Wij dienen in ons eigen land en we moeten ook kijken naar de salarissen op het eiland. Maar... er is niemand zo gek op het eiland als wij. Als het nodig is werken wij vierentwintig uur per dag. Je bent tenslotte militair. Maar het is niet fair dat er voor dat, zeg maar, overwerk niet wordt betaald. Als je kijkt hoeveel wij op oefening zijn, dat we zeker zoveel uren werken als de Nederlanders en je wordt dan minder beloond, dat is niet goed. Natuurlijk hebben Nederlanders hier extra kosten. Maar mijn vrouw doet in dezelfde winkels boodschappen als de vrouw van een Nederlandse collega. Soms is dat naar de echtgenotes ook niet duidelijk te maken.

Verskil in beloning

Hoe bedoel je?

Als mijn vrouw van de Nederlandse vrouwen hoort hoeveel haar man verdient tijdens een oefening, dan vraagt ze aan mij hoe het komt dat ik zoveel minder krijg. Kijk, de Nederlanders denken dat Arubanen macho zijn en druk uitoefenen op hun vrouw. Ik heb

denk ik, dat we in een aantal zaken fout hebben gehandeld. Een aantal zaken hebben we niet kunnen voorzien. Ik kan niet zeggen dat die rechtspositie ons is opgedrongen, maar het was op dat moment wel 'je neemt het of je laat het', maar dit is de situatie. Zelf ben ik er sinds '86 zeshonderd Antilliaanse gulden op achteruit gegaan. Als je daar de inflatie van 5% per jaar bij rekent, kun je uitrekenen hoeveel het feitelijk is. En dat geldt dus voor de meesten van ons.

En toch blijf je in dienst?

Toch blijven we in dienst. We zijn militair. Dat is ons vak. Het is belangrijk dat er een Arumil is. Dus dan ben je loyaal, soms tegen beter weten in. Soms is het wel moeilijk de mannen te motiveren. Wij hoeven in 1996 niet zolang meer en wat moet je anders gaan doen. Achttien jaar mariniers vormen je, ze gaan niet zomaar aan je voorbij. Het is je leven, weet je.

Afwachten

Wat gaan jullie nu doen?

Er zit niets anders op dan afwachten wat er van de Arubaanse regering komt. Het lijkt alsof de Arumil geen prioriteit heeft. Iedereen is druk met het economisch sterk maken van het ei-

Kontakten met mariniers

Jullie zitten met de Arumil op een marinebasis, hoe zijn de kontakten met de Nederlanders, zowel functioneel als in de vrije tijd?

Wij doen dezelfde zaken als de Nederlanders. We draaien met de compagnie mee. Bij bepaalde oefeningen zijn we in de compagnie opgenomen. Binnenkort is er een oefening met Amerikanen, daar gaan dan twintig Arubanen mee. Wij oefenen met ze, soms als peloton, soms als tegenstander. Dus naast onze taken ten aanzien van beveiligen en bewaken van objecten doen we zeg maar zo goed als alles met de compagnie mee. Dat loopt normaal. Over en weer worden natuurlijk wel geintjes uitgedaagd, maar functioneel loopt het prima en respecteren we elkaar. Alleen als het over de beloning gaat lopen de meningen nogal eens uiteen. De Nederlanders denken veelal dat wij lopen te zeuren over onze wedde. Ze zeggen dan dat we moeten kijken naar dat wat anderen op het eiland verdienen. Zij zijn van mening dat wij tevreden moeten zijn met dat wat we hebben. Wij dienen

een huwelijk van understanding. Als ik op oefening ga voor tien dagen, dan is dat normaal, zij weet dat ik militair ben. Dat wist ze op de dag dat ze met me trouwde. Maar ik kan haar niet duidelijk maken waarom een Nederlander die lager in rang is meer geld krijgt dan ik. En dat is niet alleen bij mij thuis zo. Van de korporaals hoor ik ook steeds vaker die geluiden. Men begint te voelen dat dit niet door kan blijven gaan. Het is in de kontakten met de Nederlanders wel eens moeilijk.

Is die beloning een verantwoordelijkheid van de Nederlandse regering?

Nee, dat is de verantwoordelijkheid van Aruba. De belangenverenigingen hebben alles op alles gezet toen de rechtspositie geregeld moest worden om de zaken goed te regelen. Wij waren toen erg gefixeerd op de regelingen voor het nadienend personeel. (Ik zat zelf in die commissie en ik moet eerlijk zeggen dat iedereen voornamelijk bezig was met de vraag hoeveel hij zou gaan verdienen.) Over de positie van de dienstplichtigen b.v. hebben we het helemaal niet gehad. Als ik nu terugkijk

land. Ik heb het gevoel dat de regering er nog niet aan toe is om de Arumil te behandelen. Dat moet in samenspel met Nederland. Daar zijn ze blijkbaar nog niet aan toe.

Afwachten en in '96 op straat komen te staan?

Nou nee, op straat komen we niet, wat dat betreft is er een lichtpuntje. In het overleg in '85 is er op Curaçao met de drie regeringen, de Antilliaanse, de Arubaanse en de Nederlandse, bij de ondertekening van het akkoord betreffende de dienstplicht afgesproken dat, als een van de partners uitvalt, de andere twee de vrijwillig nadienende overneemt.

Dus koffers pakken en naar Nederland of Curaçao?

Of uittaseren. De grote vraag en ook de grootste zorg zijn niet de vrijwillig nadienenden, maar wat gebeurt er met de dienstplicht op Aruba???

Dank jullie wel voor dit gesprek.

Klazien van Brandwijk-Wiltjer

Alexander Pola is meer dan 'Zeg 'ns AAA'

Op de vraag 'Wie is Alexander Pola?' zal nagenoeg iedereen een link leggen met de populaire tv-serie 'Zeg 'ns AAA'. Dat is ook niet zo verwonderlijk, want Pola schreef (samen met Chiem van Houweninge) zo'n slordige tweehonderd (!) afleveringen van Nederlands meest succesvolle comedyserie aller tijden. Toch is Alexander Pola tot veel meer in staat dan het schrijven van teksten vol grappen en grollen. Dat wordt maar al te duidelijk wanneer men zijn onlangs uitgekomen boek *De Taal der Dingen* leest.

Zijn leven

De vorig jaar 75 jaar geworden Alexander Pola (pseudoniem voor Abraham Polak) werd op 27 juni 1914 in Haarlem geboren. Na een gymnasiumopleiding en één jaar rechten kwam hij, in 1935, bij het Verenigd Rotterdams Hofstad To-

neel van de legendarische Cor van der Lugt Melsert.

Vervolgens was hij, tot 1940 en korte tijd na 1945, als acteur verbonden aan het Residentie Toneel. Gedurende de oorlogsjaren was hij gedwongen onder te duiken.

Vrij snel na de oorlog keerde hij het 'grote' toneel de rug toe om zich, als freelance auteur en acteur, geheel te wijden aan de radio en later de televisie. Bekende radio- en tv-programma's waaraan Pola meewerkte waren 'Negen heit de klok' (een radioserie uit de jaren vijftig) en 'Farce Majeur' (een tv-programma uit de jaren '66-'76). Daarnaast schreef hij veel teksten voor cabaretiers (o.a. Sieto Hoving) en columns voor diverse bladen.

Pola heeft zich nagenoeg steeds op het vlak van het lichte, satirische genre bewogen. In die zin sluit zijn voorgeschiedenis naadloos aan bij zijn werkzaamheden voor 'Zeg 'ns AAA'.

Grappas en vechtjas

In zijn zojuist verschenen boek *De Taal der Dingen* laat Pola ook een geheel andere kant van zijn schrijverschap zien. Natuurlijk weer veel lichtvoetig werk, maar juist in de serieuzere bijdragen is hij op z'n best.

De ondertitel van het boek spreekt over 'verzamelde werken'. Dat is gewoon onzin. Daarvoor heeft Pola veel te veel geschreven. Ik denk dat alleen al zijn geschreven teksten nog in geen tien druk-uitgaven van dit formaat zouden hebben gekund. Maar dat terzijde. *De Taal der Dingen* bevat 'slechts' een

Kamerzetel

Een zetel in de Tweede Kamer
Sprak laatst: 'Ik wou, dat Dolmans
hamer
Mij trof en mij dan nagenoeg
Geheel en al in splinters sloeg!
Ik kan dit leven niet meer áán
En nauw'lijks op mijn poten staan!
Ik steek 't niet onder stoel' of banken:
Ik kan van louter schaamte janken!
Ik, arme zetel, zit er mee:
Men wees mij toe aan de CP!
Ik moet nu alle zittingsdagen
Het weerzinwekkend zitvlak dragen
Van een gekozen rassenhater,
Een ras-fascist van 't troebelst water!
Hoe konden kiezers zo diep zinken?
Zij doen de hele uitslag stinken.
Die uitslag, die ons zo verrast,
Lijkt zelf door uitslag aangetast,
Een vies eczeem, dat smerig staat,
Een etterpuist op 's lands gelaat...!
Ik tracht nog - al wil 't haast
niet lukken -
Parlementair mij uit te drukken,
Maar dat toch bijna één procent
Zo'n vent koos in het parlement
Deed mij, electorale zetel,
Toen ik die droevige tijding las,
Háást wensen - al lijkt dat vermetel -
Dat ik als stoel elektrisch was...
Ons land telt véél meer wegbereiders
Voor schoften nog dan... gastarbeiders!

keus uit eerder verschenen bundels. In het voorwoord schrijft een andere taalvirtuoos, Kees Stip: 'Alexander Pola is geen grappas, maar een vechtjas' en dat zal iedereen die dit boek gelezen heeft ook beamen. Het boek bevat drie segmenten, te weten verzen, aforismen (korte, pittige spreken) en fabels. Zoals ik al schreef zijn de minst grappige bijdragen de beste. Dat geldt zeker voor zijn verzen en zijn aforismen. Helaas moeten wij ons beperken tot een kleine greep uit dit kostelijke boek. Wie daar niet genoeg aan heeft, moet het boek maar kopen.

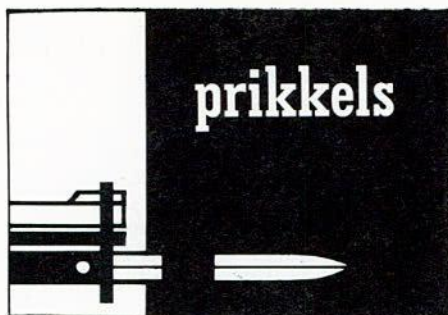
Wim Heij

Alexander Pola: *De Taal der Dingen*. Fontein, Baarn 1989. 258 blz. f 25,-.

AFORISMEN

- Het mannelijk superioriteitsgevoel is nauwelijks humaner dan 'aparteid'.
- Niets is gevaarlijker dan een kruittvat, dat beheerd wordt door iemand, die het buskruit niet heeft uitgevonden.
- En op wiens bevel is een bevel dan wel een bevel?
- Werkelijk gezag wordt niet gehandhaafd, maar erkend.
- Maak vooral werk van je vrije tijd.
- Voor de vrijheid moet men soms veel vrijheid opofferen.
- De mens leeft niet bij bloot alleen.
- De duurste vrede is goedkoper dan de billijkste oorlog.
- Het is beter een medaille nooit om te keren.
- Kernspreuk: Wie achter blijft ligt vóór, als er straks rechtsomkeert gemaakt moet worden.
- In de wapenwedloop kan alleen bevriezing tot ontdooien leiden.
- De zwijgende meerderheid laat meer onrecht toe dan de schreeuwende minderheid ooit begaat.

Vopo

En toen bleek plotseling dat die Vopo een gewone jongen in uniform was. Hij lachte tegen zijn medeburgers die het gat in de muur passeerden om te gaan kijken in die andere wereld. Voor die tijd was er voor ons maar één goede Vopo. Dat was die jongen, bekend geworden door een bekroonde persfoto, waarop hij door de versperring naar het vrije westen rende. Halverwege gooide

hij zijn wapen weg en kreeg politiek asyl in dat andere Duitsland. Zijn collega's bleven tot voor kort de gewetenloze uitvoerders van het onmenselijke systeem, dat hun medeburgers met scherp neerschoot wanneer ze een vlucht poging ondernamen.

Voor militairen ontstaan vreemde situaties indien het politiek systeem zich zo extreem wijzigt. Om in de buurt te blijven hebben we dat gezien in Griekenland en Portugal bij het eindigen van de dictatuur. In het algemeen heelt de tijd de wonden. Dat ervaren veel Nederlandse ex-militairen bij hun bezoek aan Indonesië. Bij die bevolking lijkt het dat onze politionele acties aldaar ook verleden tijd zijn.

Enige jaren geleden werd op een vliegbasis van onze luchtmacht een vereniging van oud-oorlogsvliegers ontvangen. Ze kwamen uit de Bondsrepubliek, maar hun praktisch functioneren was van vóór 1945.

Zeer opgewekt bekeken ze de voor hen

bekende plekjes, want voor een belangrijk deel hadden ze de basis zelf aangelegd. De start- en landingsbanen hebben nog steeds als fundering het puin van het centrum van Rotterdam. Zij hadden die stad gebombardeerd bij het begin van de tweede wereldoorlog. Het werd een vrolijke dag, even zitten in een F-16, een dineetje in de officiersmess met 'hartverwarmende' toespraken en daarna terug naar de Heimat.

De meeste vliegers die het gezelschap begeleidden hadden een registratienummer met het geboortjaar van ná 1945.

Direct gaan we onze vakantie doorbrengen in het Oostblok. Als we dan de grens passeren staat daar weer die Vopo. Hij zal vriendelijk zijn en misschien wel glimlachen. Dan glimlachen we terug en denken niet meer aan dat prikeldraad, mijnenvelden, uitkijktorens en het neerschieten van vluchtelingen. Dat is dan weer lang geleden.

Cor Out

Enkele jaren geleden vroeg ik de bekende cartoonist Stefan Verwey (geb. 1946) of hij ook bang was dat zijn vindingrijkheid – iedere keer weer iets nieuws bedenken – hem op een gegeven moment in de steek zou laten. Hij beaamde dat toen: "Je bent inderdaad voortdurend bang dat je uitdroogt. Maar tegelijkertijd is er toch iets dat je blijft zoeken naar nieuwe wegen."

Op dat moment waren er drie verzamelbundels ('Niks aan de hand' 1978, 'Vrij en blij' 1980 en 'Het nieuws in kleur, 1983) en een map met losse prenten ('Overleven? Doe het zelf!' 1982) van hem in boekvorm verschenen. Drie jaar duurde het alvorens er weer een bundeling tekeningen van zijn hand op de markt werd gebracht: 'Waar zit de pijn precies?' (1986). Deze bundel liet een 'nieuwe' Verwey zien. Besloeg zijn vroegere werk zeer uiteenlopende onderwerpen (o.a. milieu, kille leefwereld, terreur, macht en de machteloze mens), in deze bundel ging het slechts om één thema: het ziekenhuis. Een

tweede opvallend verschil was dat hij teksten in zijn tekeningen gebruikte. Kennelijk had Stefan Verwey een nieuwe weg gevonden. Deze in gang gezette nieuwe lijn zet hij voort in zijn onlangs uitgekomen bundel 'Lang zullen ze leven!' Opnieuw met teksten. Ditmaal is het thema: ouderdom en bejaarden/verzorgingstehuis. En weer een schitterende bundel humor, ondanks alle wrangheid en cynisme. De grote kracht van zijn werk is de herkenbaarheid. Ook al ben je nog zo jong, iedereen wordt in zijn familie- en/of kennissenkring met de aardige en minder aardige kanten van de ouderdom gekonfronteerd. Daarom is er geen prent die men niet zal kunnen plaatsen. Of het een bundel is die je iedere oudere zomaar kado zou kunnen doen vraag ik me echter af. Sommige prenten zijn wel erg hard (al zijn ze nog zo waar).

Stefan Verwey: 'Lang zullen ze leven'. De Harmonie, Amsterdam 1989. 56 blz. f 12.50. (WH)

Spionage

Meer dan tien jaar heeft hij eraan gewerkt, aan het opvullen van een witte plek in de Nederlandse geschiedschrijving. Igor Cornelissen's **'De GPOe op de Overtoom'** gaat over vanuit Nederland voor de Sowjet Unie opererende spionnen in de jaren '20 en '30. Veel over de GPOe (een voorloper van de KGB) heeft het boek

niet te melden. Bijvoorbeeld, wat er bespioneerd werd, wordt niet duidelijk. Het is daarom naar mijn oordeel geen geniaal boek, zoals de auteur zelf zegt. Wél is het een prachtboek. Igor Cornelissen geeft een schitterende beschrijving van de spionnen en de beweegredenen van de overwegend uit het links-artistieke milieu komende mensen om voor de Sowjet-Unie te gaan spioneren. Het socialistische project was voor deze mensen een ideaal alternatief voor het mensonterende kapitalisme met zijn massale werkloosheid en schrijnende armoede. Het boek is zelfs aangrijpend wanneer Igor Cornelissen de desillusie van de spionnen in de jaren '30 optekent, hun teleurstelling over de stalinistische verkrachting van het socialisme en hun wanhoop over de executies van vrienden in de Sowjet-Unie. Schitterend beschrijft Cornelissen het moment waarop de auteur in zijn speurtocht een foto te zien krijgt van een borstbeeldje ('Portret van de heer Ludwik') dat Hildo Krop (één van de spionnen) maakte van Igance Reiss (Ludwik).

Igor Cornelissen: De GPOe op de Overtoom. Van Gennep, Amsterdam 1989. 308 blz., geïll. f 44,50. (WV)

Eerste negers

„Eerst vond iedereen in Nederland elke neger machtig interes-

sant en buitenissig. Een paar jaar later hadden Surinamers opeens de reputatie dat het mes-trekkers, souteneurs en drughandelaren waren. Waarom, wat was er gebeurd?" Dit vraagt Lou Lichtveld, één van de eerste negers in Nederland, zich af in het boek **'De eerste neger'** van Rudie Kagie. Een andere neger van het eerste uur, Darius Dhlomo, kwam naar Nederland om te voetballen bij Heracles. „Ik was in die dagen net een wandelende kermis", vertelt hij, „iedereen wilde mijn zwarte kroeshaar voelen". In het begin was de ontvangst hartelijk. Er was sprake van verbazing en hilariteit. De discriminatie kwam later. Donald Jones, acteur, danser en zanger, aan het woord: „Wat ik duidelijk heb gemerkt is dat blanken een neger in hun midden geweldig leuk vinden. Tien - dat gaat nog. Als het er honderd worden, begint men voor moeilijkheden te vrezin. Zo is het in Nederland ook gegaan, ik heb dat proces nauwkeurig gevolgd." Een aantal van de eerste negers slaagde erin in Nederland een goed bestaan op te bouwen. Velen bleven echter werkloos en leden armoede. De ervaringen van deze negers in Nederland worden geschetst aan de hand van interviews en anecdotes in **'De eerste neger'**. De op zich leuke en interessante verhalen staan min of meer op zichzelf en vormen niet echt één geheel. Een

lijn in het boek ontbreekt en op het waarom van de kentering waar Lou Lichtveld naar vraagt, wordt geen antwoord gegeven. **Rudie Kagie: De eerste neger.** Het Wereldvenster, Houten 1989. 138 blz., geïll. f 19,90. (KH)

Arabische wereld

De Egyptische arts en auteur Nawal El Saadawi kreeg internationale bekendheid met haar roman **'De gesluierde Eva'** (1985). Daaraan vooraf ging een lange periode vol problemen. Haar politieke activiteiten en haar feministische geschriften werden in Egypte niet erg op prijs gesteld.

De novelle **'Het eeuwige refrein'** (1973) schreef zij in de periode dat ze het totaal niet meer zag zitten. Ze was, zonder enige vorm van proces, ontslagen als arts, haar boeken waren in beslag genomen en ze was opgenomen op de zwarte lijst van de

regering. Deze onlangs in vertaling uitgekomen, parabel is een melancholisch verhaal over de opgroeiende tweeling Hamida en Hamido, die door hun ouders op de trein worden gezet en het in Cairo maar moeten zien te redden. Deze tweeling kan als figuurlijke uitdrukking worden gezien van de verhoudingen binnen de Arabische wereld: macht versus onmacht, seksuele uitbuiting versus de onderworpen positie van de vrouw. Niet zo'n gemakkelijk boek, wél lezenswaardig.

Nawal El Saadawi: Het eeuwige refrein. Furie, Amsterdam 1989. 112 blz. f 22,50. (WH)

Vrouw aan boord

'... de pest voor een schip' is het romandebuut van Rosalie Sprooten (geb. 1938). De schrijfster, die zelf een vaar-verleden heeft maar nu werkzaam is als therapeut in de psychiatrische hulpverlening, gebruikte bewust een mannengemeenschap aan boord van een vrachtaarder als decor voor haar eerste-ling.

Wilma, een eenvoudig meisje van het platteland, wordt verliefd op de jonge zeeman Max. Beiden proberen het milieu waarin ze zijn opgegroeid te ontvluchten door samen te gaan varen op een schip. Al snel wordt duidelijk dat Wilma haar toekomstig bestaan wat al te romantisch heeft voorgesteld. Het leven voor een vrouw in een zo stringente mannengemeenschap blijkt in de praktijk nogal wat problemen voor haar op te roepen. Max heeft daar van begin af aan weinig oog voor, met als gevolg dat ze steeds verder uit elkaar groeien. Na een aantal reizen neemt Wilma afstand

van het zeemannsleven. Een onderhoudende, maar weinig diepgravende roman. **Rosalie Sprooten: '... de pest voor een schip'.** De Geus, Breda 1989. 219 blz. f 29,50. (WH)

Veteranenroman

„Ik kom beslist in de hemel, jongens, want ik zat mijn tijd uit in de hel." Dit is het motto dat John Nichols zijn nieuwste roman **'Bloed en scherven'** meegaf. Hoofdpersoon in deze rauwe, maar uitstekende roman is Michael Smith. Na de complete waanzin van Vietnam te hebben overleefd keert Michael terug naar de Verenigde Staten. Thuis kan hij het volstrekt niet vinden.

Met zijn Vietnam-verleden tot in zijn chromosomen keert hij zijn 'thuis' de rug toe en vertrekt zonder ook maar enig doel voor ogen. Wanneer hij in een wegrestaurant de wat oudere serveerster Janine ontmoet lijkt er een kentering in zijn bestaan te komen. De relatie krijgt pas echt gestalte na een dramatische vechtpartij tussen Michael, Janine en Cathie, de dochter van Janine. Dan groeien ze pas echt naar elkaar.

Deze roman, waarin de woede op iedere bladzijde te proeven is, vraagt nogal wat van de lezer. Wie echter het einde van het boek haalt heeft zonder meer één van de meest ongewone en aangrijpende veteranenromans gelezen die er geschreven is. **John Nichols 'Bloed en scherven'.** Het Wereldvenster, Houten 1989. 255 blz. f 29,90. (WH)

Diktatuur

Van de in ballingschap verblijvende Somalische auteur Nuruddin Farah verscheen vorig jaar zomer de roman **'De patriarch en de generaal'**. Het verhaal speelt zich af in de Mugadishu in Somalië, waar de oude, vrome islamiet Deeriye zijn dagen doorgaat in mijmering en gebed. Toch kan hij zich niet helemaal onttrekken aan de wereld om hem heen. Een wereld die gekenmerkt wordt door angst, geheimzinnigheid, dreiging en geweld. Kortom een diktatuur (lees het bewind van generaal Barre, aan de macht in Somalië sinds 1969). In de nasleep van een aanslag op het staatshoofd komt de geweldloze

Deeriye, onder invloed van zijn veel radicalere zoon Mursal, tot een wanhoopsdaad. Dit boek is het derde deel van de trilogie 'Variaties op het thema van een Afrikaanse dictatuur'. Het eerste deel, 'Zoete melk, zure melk', verscheen al eerder in vertaling; het tweede deel, 'Sardines', zal volgend jaar verschijnen. De delen laten zich overigens als op zichzelf staande romans lezen. **Nuruddin Farah: De patriarch en de generaal.** Ambo, Baarn; Novib, Den Haag 1989. 232 blz. f 32,50 (WH)

Zuid-Afrika

In 'Onze vrijheid moet bevochten worden' zijn de teksten verzameld van de voorzitter van het Afrikaans Nationaal Congres (ANC), Oliver Tambo. De bundeling bevat zowel klassieke documenten als actuele toespraken. Thema's die Tambo in deze teksten aan de orde stelt zijn: de historische ontwikkeling van het ANC, geweld en racisme, sank-

ties en solidariteit, de toekomst van een democratisch Zuid-Afrika zonder apartheid. Ook is er ruim aandacht voor de rol van de kerken in de bevrijdingsstrijd. Ook al bevat dit boek geen opzienbarende nieuwe informatie, toch is het plezierig dat de teksten van de huidige leider van het ANC zijn gebundeld. Dat geldt in het bijzonder voor de vele geïnteresseerden in de ontwikkelingen in Zuid-Afrika. Nelson Mandela voorzag het boek van een, uit de gevangenis gesmokkelde, inleiding. **Oliver Tambo: Onze vrijheid moet bevochten worden.** Het Wereldvenster, Houten 1989. 174 blz. f 17,50. (WH)

Detektive

Van de Afrikaanse journalist/schrijver Modibo Sounkalo Kéita (geboren in Mali, woont in Ivoorkust) verschenen, al weer enige tijd geleden, de detektive 'De boogschutter' in de hoofdstad van een Afrikaans land worden, kort na elkaar enkele invloedrijke personen door een geheimzinnige sluipschutter vermoord. De slachtoffers hebben één ding met elkaar gemeen: ze hebben zich allemaal schuldig gemaakt aan corruptie

en verduistering. De schrik zit er, met name bij de lokale hoogwaardigheidsbekleders, behoorlijk in. Wanneer valt het volgende slachtoffer? En wie zal dat zijn?

Kommissaris Mbaye staat compleet voor een raadsel. Totdat een vriend van hem uitkomst weet te bieden voor deze mysterieuze pijlmoorden.

Naast een spannende speurdersroman is 'De boogschutter' vooral ook op te vatten als een aanklacht tegen uitbuiting en corruptie.

Daarnaast geeft Kéita in zijn boek een goed inzicht in de door droogte, ontbossing en ontvolking geteisterde Sahel-landen. **Modibo Sounkalo Kéita: De boogschutter.** Ambo, Baarn en Novib, Den Haag 1989. 189 blz. f 28,50. (WH)

Turkse roman

Van de in West-Duitsland wonende Turkse schrijfster Aysel Ozakin verscheen in 1989 de roman 'Het blauwe masker'. Tijdens een lezing in Zürich over haar werk maakt de schrijfster kennis met een man die zegt de echtgenoot te zijn van haar overleden vriendin Dina. De schrijfster maakt een afspraak met hem om de volgende dag verder te praten over Dina. De man komt echter niet opdagen. De schrijfster besluit in Zürich te blijven en begint aan een speurtocht naar de man van Dina. De schrijfster graaft in haar herinneringen en probeert het leven van haar frivole, losbandige vriendin beter te begrijpen. Tegelijkertijd wordt haar ook veel van haar eigen leven duidelijk. Flarden van het leven in Turkije, haar jeugd, huwelijk en tijd in Istanbul worden afgewisseld

met beelden en verhalen van het leven in het Westen.

Na de in 1987 verschenen roman 'Ik voel me hier niet thuis' weer een sfeervolle roman van Aysel Ozakin.

Aysel Ozakin: Het blauwe masker. Ambo, Baarn/Novib Den Haag 1989. 137 blz. f 24,50 (KH)

Afrikaanse romans

In de voortreffelijke reeks 'de Afrikaanse Bibliotheek' verschenen bij In de Knipscheer eind vorig jaar opnieuw twee delen die er mogen zijn, 'De Postwissel' van Sembène Ousmane en 'Het Scharlaken Lied' van Mariama Bâ. Beide auteurs zijn Senegalezen.

'De Postwissel' is het verhaal van de moeilijkheden die de oude man Dieng ondervindt wanneer hij een, door een in Parijs werkzame neef toegezonden, postwissel probeert te verzilveren. Daartoe is een identiteitskaart nodig en die heeft Dieng niet. Om aan zo'n kaart te komen is een geboortebewijs nodig, maar de oude Dieng weet niet eens in welk jaar hij geboren is.

Langzaam maar zeker raakt de oude man verdoofd in een burokratisch doolhof.

Niet minder indrukwekkend is 'Het Scharlaken Lied'. In dit boek wordt de liefdesrelatie beschreven tussen een Senegalese man en een Franse vrouw. Niet alleen een relatie tussen twee nationaliteiten, maar vooral één tussen twee rassen en culturen. Van begin tot eind een aangrijpend relaas dat, voelbaar, dramatisch zal eindigen. Aanwinsten, zonder meer, voor de liefhebbers van Afrikaanse literatuur.

Sembène Ousmane: De Postwissel en Mariama Bâ: Het Scharlaken Lied. In de Knipscheer, Amsterdam 1989. 114 en 244 blz. f 24,50 en f 34,50. (WH)

Arabische wereld

Met 'De Arabische wereld, een verhelderend kijk op het complexe Midden-Oosten' schreef Gerald Butt een vlot, maar helaas onvolledig boek. Door de vele anekdotes heeft de auteur zijn boek wel heel toegankelijk gemaakt en dat is zeker een verdienste. In de eerste twee hoofdstukken leidt Butt de lezer de we-

reld van de Arabier en de Islam binnen. Daarna beschrijft hij, in aparte hoofdstukken, de diverse landen en regio's van de Arabische wereld. In een slothoofdstuk schetst hij de ontwikkelingen tot het einde van zomer '88. Wanneer Butt, vlak voor het ter perse gaan van zijn boek, alles wat hij geschreven had nog eens tegen het licht had gehouden, en de informatie uit zijn laatste hoofdstuk in de voorgaande stukken had verwerkt, dan had het boek daardoor veel aan waarde gewonnen. Nu wordt de lezer voortdurend met feiten en beweringen gekonfronteerd die door de recente ontwikkelingen zijn achterhaald.

Gerald Butt: De Arabische wereld. Hollandia, Baarn 1989. 184 blz., geill. f 24,90 (WH)

Zeeheld Tromp

Maarten Harpertz. Tromp (1598-1653) vlootvoogd, overwinnaar van de 2de Spaanse Armada, veroveraar van de Duinkerkerk en Bestevaer. Dat zijn de steekwoorden, die zijn blijven hangen uit de Nederlandse Geschiedenis. Maar wie was Tromp eigenlijk en hoe word je vlootvoogd, zeeheld en bestevaer?

Doedens en Mulder kregen in hun boek 'Tromp, het verhaal van een zeeheld' het accent op Tromps belevenissen op zee. Als 8-jarige vertrok Tromp voor het eerst naar zee op het oorlogsschip van zijn vader, op 55-jarige leeftijd stierf hij op zee in de slag bij Ter Heijde gedurende de eerste Engelse oorlog. Twee korte perioden bracht Tromp door bij de koopvaardij. Ook heeft hij 3 jaar in gevangenschap doorgebracht, toen hij in handen viel van Noordafrikaanse zeeroovers. (De gevangenneming door de Bey van Tunis in 1621 is later als thema gebruikt door striptekenaar Pieter Kuhn in een van de verhalen over zijn stripfiguur kapitein Rob.)

Het aardige van dit boek is dat de schrijvers Tromp zelf aan het

woord laten, middels zijn brieven en journalen. De schrijvers zelf schetsen de politieke en maritieme achtergrond. Door de brieven en journalen om te zetten in modern Nederlands ontstaat een goed leesbaar verhaal, waarin Tromp naar voren komt als een gewoon mens, rondborstig en met gevoel voor humor. Geen ja-knikker ook, ongezoeten geeft hij kritiek op het slechte vlootbeheer in die dagen. Toen hem in 1635 het vice-admiraalchap werd aangeboden, weigerde hij omdat hij zijn voorgangers niet wilde bespotten. Zo ging hij ook om met het scheepsvolk, voor hun noden kwam hij op, maar wees hen ook op hun plichten.

Het boek gesierd met vele foto's en kaarten, die naast het verhaal een indruk geven over de maritieme geschiedenis in de tijd van Tromp. Op deze wijze verteld, is geschiedenis pas echt leuk!

Anne Doedens en Liek Mulder: Tromp, het verhaal van een zeeheld. Hollandia, Baarn 1989. 200 blz. geill. f 34,50 (HK)

Wapenbroeders

'De Majoor' van W.E.B. Griffin is het derde deel van de achtdeelige romanserie 'De Wapenbroeders', een reeks romans over de lotgevallen van Amerikaanse militairen vanaf de Tweede Wereldoorlog tot heden. De Tweede Wereldoorlog was de achtergrond waartegen 'De Luitenant' zich afspeelde, de oorlog in Korea die van 'De Kapitein'. Inmiddels zijn we met 'De Majoor' in het voorjaar van 1954 aangeland.

De Franse strijdkrachten zien in Indo-China (Vietnam) geen kans de guerrilla-troepen van Ho Chi Minh terug te dringen. Top-secret overleg tussen Frankrijk en de Verenigde Staten leidt ertoe dat Amerikaanse troepen mee gaan doen aan de oorlog in Zuid-Oost Azië.

Voor sommigen was deze 'geheime' oorlog in Indo-China het top-

punt van dwaasheid, voor anderen het toppunt van macht...

W.E.B. Griffin: De Majoor. Het Spectrum, Utrecht 1989. 360 blz. f 49,90. (WH)

Liefde

'Voor de twintigste eeuw vormen mythen en sprookjes de schatkamer van de wijsheid van een gehele cultuur' schrijft de Amerikaanse psycho-analyticus Robert A. Johnson in de inleiding van zijn boekje 'Extase, naar een leven met vreugde.'

Johnson's studie van die schatkamer leverde een aantal boeken op, waarin zeer veel leerzams over de liefde wordt geboden met behulp van heldere analyses van mythologische figuren. Het begon met 'Hij, de psyche van de man belicht', aan de hand van de middeleeuwse

Naar een leven met vreugde

ROBERT A. JOHNSON

Graal-ridder Parcival, en 'Zij, het raadsel vrouw ontsluit', over Amor (Eros) en Psyche, opvolger van de uit het schuim der zee geboren Aphrodite (Venus) voor wier oceanische oervrouwelijkheid mannen nog altijd doods bang zijn. Daarna volgde het omvangrijkere - en meest fascinerende, vind ik - 'Wij, de psychologie van de Romantische Liefde', aan de hand van Tristan en Isolde, de middeleeuwse hoofse vertelling van liefde en dood. Actueeler dan ooit! En eind '89 verscheen het genoemde 'Extase', over de Dionysische vreugde, uitgaande van de in onze christelijke cultuur zo verdrongen en vals geïnterpreteerde Dionysos (Bacchus), god van de natuurlijke groeikracht en de wijn. Hij was de androgyne god, die op volmaakte wijze het mannelijke en vrouwelijke (Jung's animus en anima) in zich verenigde.

'Wanneer we onszelf de Dionysische ervaring ontzeggen, ontzeggen we onszelf ook waarachtige kennis over onszelf, onze partners, de aard van het leven en vreugde', aldus Johnson, die op de vraag wat vreugde is antwoordt 'dat het, in tegenstelling tot de kortstondige staat van gelukzaligheid, een blijvende waarde is die zowel geest als lichaam voedt en schraagt. Vreugde schept niet een begeerte naar meer, omdat het voldoende is.'

Robert A. Johnson: Extase. Servire, Katwijk aan Zee (nu Cothen) 1989. 166 blz. f 17,50. Eerder bij Servire: Hij, 116 blz. f 17,50; Zij, 99 blz. f 17,50; Wij, 223 blz. f 29,-. (FS)

Intrigerende Duras

Marquerite Duras (geb. 1914 in Frans Indochina) kreeg in 1984 de Prix Goncourt voor haar roman 'De minnaar', Frankrijks record-bestseller van na de oorlog. Beroemd werd ze al eerder door het wereldsucces van Resnais' film 'Hiroshima, mon amour', waarvoor ze scenario en tekst schreef.

Herfst '89 verscheen bij Van Gennep de vertaling (door Duras-kenner Jan Versteeg) van haar roman 'Engelse munt' (1967). Het gegeven is eenvoudig, maar de achtergrond gecompliceerd. Claire Lannes heeft haar doofstomme nicht, die al 20 jaar het huishouden voor haar deed, vermoord. Dagen achtereenvolgend worden stukken van het lijk, behalve het hoofd, verspreid door Frankrijk gevonden in open treinwagons. Ze moeten erin zijn geworpen vanaf een viaduct bij één spoorwegknooppunt: bij het dorp Vienne. Na 8 dagen wordt Claire gearresteerd in het dorpscafé, waar ze haar mond voorbijpraat. Handelde de 'eigenaardige' Claire in een vlaag van verstandverbijstering of was het de 'radicale' uitwerking van een lang sluimerend verleden (met een teloor gegane liefde)?

Om daar achter te komen voert Duras iemand op die een boek wil schrijven over de moordzaak. Deze neemt daarvoor drie 'verhoren' af, van achtereenvolgens caféhouder Robert Lamy, echtgenoot Pierre en (in de gevangenis) van Claire. Duras biedt de lezer het verhaal aan, en tegelijk toch geen reconstructie van de moord en zelfs amper suggesties voor Claire's mo-

tieven. Waarmee ze Diderot's uitspraak waarmaakt over het ontstaan van een boek: 'de schrijver schrijft 't, de lezer maakt 't!' Maar in feite gaf Duras in 'Engelse munt' weer op mees terlijke wijze intrigerend vorm aan een grondthema in haar werk: de relatie tussen (de vaak gewelddadige) dood en (een onmogelijke) liefde.

Wanneer zou deze 75-jarige romancière, toneelschrijfster en filmmaakster nu eens de Nobelprijs voor literatuur krijgen?

Marquerite Duras: Engelse munt. Van Gennep, Amsterdam 1989. 131 blz. f 27,50. (FS)

Overlevingsstrijd

De Cherokee-Indiaan Craig Strete (geb. 1950 in Fort Wayne) is een zeer veelzijdig auteur: surrealistische verhalen, strijd bare poëzie, populaire tv- en filmscripts, jeugdboeken en een rock 'n' roll-roman ('Twee spionnen in het huis van de liefde'). De eind september jl. verschenen avonturenroman 'De roep van Stormbrenger' is evenwel boeiender

dan ooit.

Het gaat om de keiharde overlevingsstrijd van twee door het leven misvormde Indianen. John Kills Bear, een Vietnam-veteraan, wordt door zijn ouders verstoten, omdat hij de tradities van zijn volk schendt door te jagen op de heilige grond van de berg Stormbrenger. David Iron Shield groeide als wees in een blank gezin op en laat zich door de mooie, blanke Suzanne misbruiken om Indiaans land in handen te spelen van haar vader's Verenigde Uraniummijnen. Bij het terugbrengen van de ondertekende documenten uit het reservaat crasht de 727 met Iron Shield erin in een woeste, besneeuwde kloof van Stormbrenger. Als enige overlevende begint zijn martelende overlevingsstrijd met de natuurelementen. Tegelijkertijd voert Kills Bear in hetzelfde gebied angstaanjagende en geheimzinnige gevechten met een gigantische zwarte poema (de mythische verdediger van Stormbrenger). Dan kruisen hun wegen elkaar... en volgt tenslotte een zeer verrassende afloop.

Strete schreef een intens spannend verhaal, en tevens meer dan dat. Voor liefhebbers van Indiaanse mythologie en/of dieptepsychologische symboliek (Jung's licht- en schaduwzijde van de mens bijv.) valt hier nog een dimensie extra te genieten. Maar ook zonder dat, warm aanbevolen!

Craig Strete: De roep van Stormbrenger. In de Knipscheer, Amsterdam 1989. 279 blz. f 34,50. (FS)

Karin en Wim Hey
Hemmie Kruse
Frank Spoelstra
Wessel Visser

